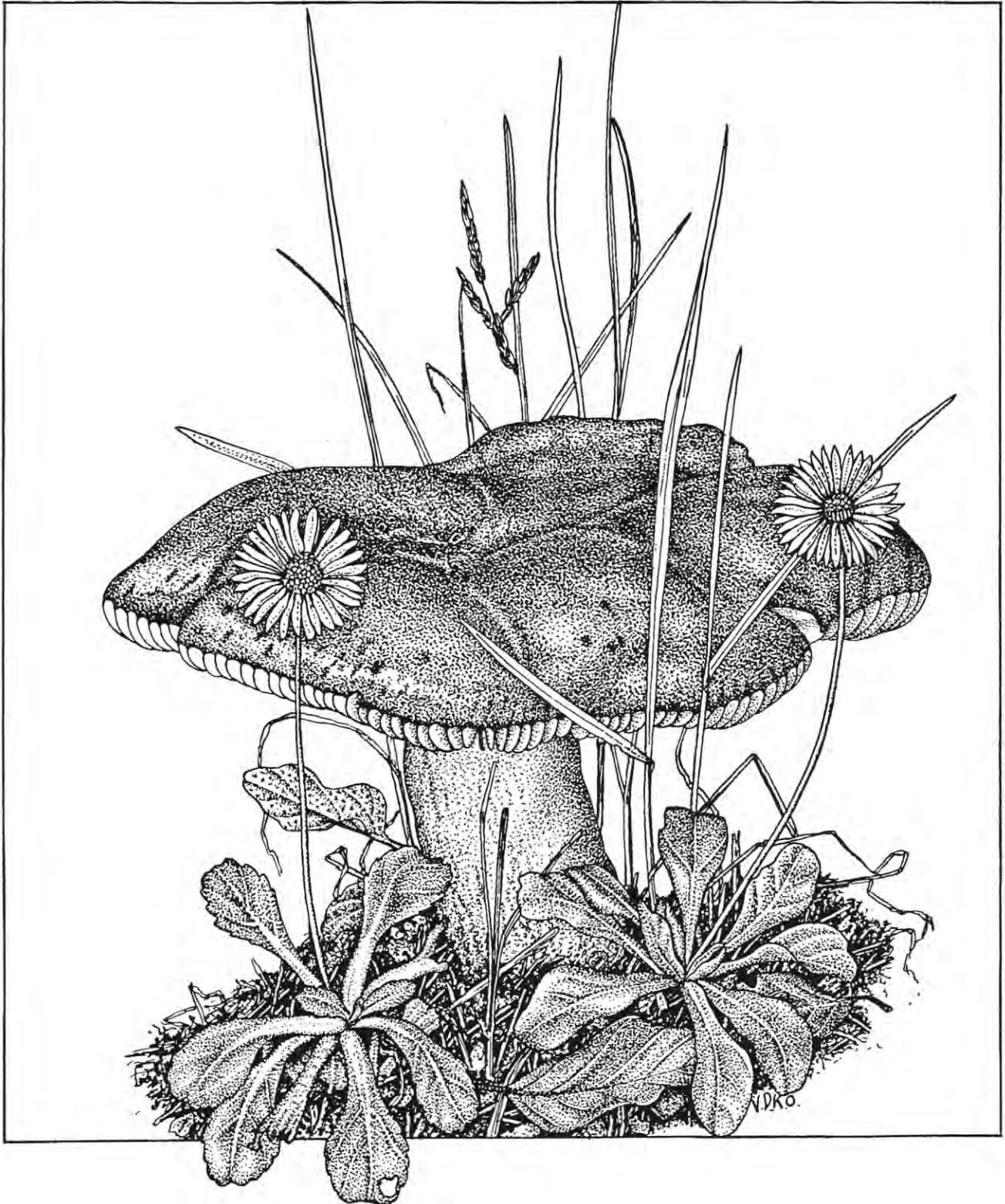

AMK Mededelingen

Mededelingen van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring v.z.w.
15 maart 2000

verschijnt driemaandelijks
2000.1

Inhoud AMK Mededelingen 2000.1

F. Dielen	
Editoriaal	1
H. De Meulder	
Experimenteel onderzoek naar de successie van paddestoelen op dood hout (7de vervolg)	2
23ste Tentoonstelling van voorjaarspaddestoelen	10
A. de Haan	
Twee bijzondere <i>Stropharia</i> 's: <i>Stropharia percevalii</i> en <i>S. rugosoannulata</i> f. <i>lutea</i>	11
Lidgeld 2000	14
G. le Jeune	
Bijzondere waarnemingen van <i>Russula</i> 's (1)	15
H. Mervielde	
Bescheiden, maar de moeite waard <i>Arrhenia spathulata</i> (Fr.: Fr.) Redhead, Gesteeld mosoortje	21
H. Mervielde	
<i>Pleurotus pulmonarius</i> (Fr.: Fr.) Quél., Bleke oesterzwam	23
A. Bogaerts, M. de Haan, S. De Pauw	
Jaarverslag van de werkgroep-Myxomyceten 1998-1999	24
A. de Haan, T. Stijve & F. Dielen	
Boekbesprekingen	25
K. Van de Put	
Nieuwtjes uit de recente tijdschriften	28
Activiteiten	29

Redactie AMK Mededelingen

A. de Haan, A. De Kesel, H. De Meulder, J. De Sutter, F. Dielen, J. Schavey, K. Van de Put, E. Vandeven, R. Walley

tikwerk: J. De Sutter, Bloemenlaan 15, 2950 Kapellen, tel.: 03/664.94.14, e-mail: jokes@online.be.

vormgeving: E. Vandeven, Opperveldlaan 14, 1800 Vilvoorde, tel.: 02/267.74.18.

verzending: H. De Meulder, Verenigde Natieslaan 131, 2660 Hoboken

Richtlijnen voor auteurs van artikels in AMK Mededelingen

Alle leden van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring hebben het recht te publiceren in AMK Mededelingen. Artikels kunnen ingestuurd worden zowel in duidelijk handschrift als getikt. Teksten op diskette van 3.5" zijn ook van harte welkom.

Alle artikels moeten naar Joke De Sutter, Bloemenlaan 15 te 2950 Kapellen gezonden worden, minimum zes weken voor het verschijnen.

Figuren in inkt mogen maximaal 16,6 cm x 23,4 cm groot zijn, inclusief maatstrepen en nummering van de tekeningen. Grotere tekeningen zullen verkleind of versneden worden. De figuren worden best voorzien van een maatstreep om de afmetingen aan te duiden. Vermeld steeds naam en adres van de auteur.

Omslagfiguur: *Russula melliolens*, Honingrussula, door Omer Van de Kerckhove

ISSN 0771-9884

wettelijk depot: BD 36771

verantwoordelijke uitgever: E. Vandeven, Opperveldlaan 14, 1800 Vilvoorde

AMK Mededelingen wordt gerealiseerd met steun van het Provinciebestuur van Antwerpen

Editoriaal

Frans Dielen

Zoals ook wij mycologen gissen of het een rijk of arm mycologisch voorjaar wordt weet ook de vegetatie in dit belabberd voorjaar niet goed wat doen. Vooral begin februari was de winter veraf en lente-temperaturen waren dagelijkse kost. In het bos kwam het voorjaarsaspect reeds vroeg tot ontplooiing doch wel iets getemperd door soms zeer koude nachten. Botten van heesters en bomen zouden zich reeds willen openen maar twijfelen, want strenge vorst is nog altijd mogelijk.

Wat dit alles voor gevolg zal hebben voor de mycologen? We weten het niet!

We zullen het resultaat kennen tijdens de 23ste tentoonstelling van voorjaarspaddestoelen die dit jaar wordt georganiseerd door de KAMK in de Bioruimte van het RUCA op 29 en 30 april a.s. Meer detail hierover op pagina 10 van dit nummer.

Tijdens de Algemene vergadering van de werkende leden op 8 februari j.l. werd Pascale Holemans benoemd tot lid van de raad van bestuur. Zij zal de vrijgekomen plaats van bibliothecaris voor het laatste jaar van deze ambtstermijn voleindigen. Tijdens deze zitting werd ook het ontslag van Luc Lenaerts, door teveel werkomstandigheden benomen, als bestuurder aanvaard.

Wij zijn Luc zeer dankbaar voor zijn jarenlange inzet voor onze vereniging, vooral voor het uitdragen van de KAMK gedachte in de Provincie Limburg. De vergadering heeft hem dan ook voor zijn vele verdiensten tot ere-bestuurder benoemd.

Gedurende deze statutaire vergadering werden ook enkele artikels van de statuten aangepast. Na publi-

catie in het staatsblad zal een up-to-date exemplaar van onze statuten ter inzage liggen in de bibliotheek.

Op 12 februari waren we te gast in het Provinciehuis te Antwerpen tijdens de 3de ontmoetingsdag van Ankona. Het verheugde ons er vele leden te mogen ontmoeten. We waren er vertegenwoordigd met een infostand en Jacques Van de Meerssche toonde in de conferentiezaal zijn dia's van *Agaricus geesterani*, André de Haan zorgde voor een zeer gewaardeerd referaat over de kenmerken van de plaatjeszwammen met dia's van Jacques. Ook in de werkgroep paddestoelen was het weerom Jacques die voor een dertigtal deelnemers een dia-reeks toonde van een 40-tal Boleten uit onze regio.

Zoals reeds gezegd gaat de huidige raad van bestuur het laatste jaar van deze ambtstermijn in. Dat betekent dat volgend jaar tijdens de algemene vergadering door de werkende leden een nieuwe raad van bestuur moet worden verkozen. We doen hiermee een oproep aan allen die zich hiervoor geroepen voelen tijdig hiervoor hun kandidatuur te stellen. Er rest U voldoende tijd om daar eens rustig over na te denken.

Naar jaarlijkse gewoonte zorgde Jos Volders voor de voorjaarsexcursieplanning. We rekenen er op velen van U te mogen ontmoeten. Denk echter na bij het verzamelen van materiaal. Het nieuwe bosdecreet laat wel iets toe maar is niet mals voor overtreders zonder toelating.

Overlijden

Vaarwel aan een goede vriend, Frans Van Praat (77 jaar), die op 26 februari 2000 overleed na een moedig gedragen levenseinde. Een val werd hem fataal. Velen onder ons kenden Frans als mycoloog met de pijp, gretig uitkijkend naar een sterk gesuikerde kop koffie en bewonderden hem om zijn buitengewone

technische begaafdheid en ingetogenheid. Hij was niet alleen voor velen een ideale tochtgenoot maar tevens een graag geziene, helpende hand.

Wij bieden aan zijn echtgenote en kinderen ons innig medeleven aan.

Experimenteel onderzoek naar de successie van paddestoelen op dood hout (7de vervolg)

Hubert De Meulder
Verenigde Natieslaan 131, B-2660 Hoboken

Summary

De Meulder, H. Experimental research on the succession of fungi on dead wood (7th continuation) *Meded. Kon. Antwerpse Mycol. Kring* 2000: 2-10.

Since 1990 the succession of Fungi and Myxomycetes on 8 different deciduous wood species was observed in the nature reserve "Fort 7" at Wilrijk (Prov. Antwerp) - see De Meulder 1990/1999. Investigation began immediately after the trees had been cut down.

Specific fungi from the initial- and optimal stage disappeared and species from the final phase are obviously reduced.

The total number of Fungi and Myxomycetes recorded amounts to 188.

In this contribution 8 species are briefly described and illustrated with original macro- and microscopical drawings. They belong to the following orders: Leotiales: *Orbilia cyathea*; Sphaeriales: *Hypoxyton serpens*; Aphyllophorales: *Athelia fibulata*, *A. neuhoffii* and *Hyphodontia arguta*; Agaricales: *Coprinus disseminatus*; Moniliales: *Brachysporium bloxami* and *B. obovatum*. This last species was not yet recorded for Belgium. The results of the succession after 10 years investigation are listed in tables below. A short succinct is given.

The research will be continued.

Samenvatting

De successie van paddestoelen en Myxomyceten op 8 verschillende houtsoorten wordt sinds 1990 gevolgd in het natuurreservaat "Fort 7" te Wilrijk (Prov. Antwerpen) - zie De Meulder 1990/1999. Het onderzoek begon onmiddellijk nadat de bomen geveld werden.

Specifieke paddestoelen van de initiaal- en optimaalfase zijn verdwenen en de soorten van de finaalphase zijn opvallend verminderd.

Het totaal aantal genoteerde paddestoelen en Myxomyceten bedraagt 188.

In deze bijdrage worden 8 soorten in het kort beschreven en geïllustreerd met macro- en microscopische tekeningen. Zij behoren tot de volgende ordes: Leotiales: *Orbilia cyathea* (Trechterswasbekertje); Sphaeriales: *Hypoxyton serpens* (Grijze korstkogelzwam); Aphyllophorales: *Athelia fibulata* (Gespenvliesje), *A. neuhoffii* (Kortsporig gespenvliesje)

en *Hyphodontia arguta* (Priemtandjeszwam); Agaricales: *Coprinus disseminatus* (Zwerminktzwam); Moniliales: *Brachysporium bloxami* en *B. obovatum*. Deze laatste soort werd nog niet eerder gemeld voor België.

De resultaten van de successie na 10 jaar onderzoek worden weergegeven in onderstaande tabellen; zij worden beknopt geëvalueerd.

Het onderzoek wordt verder gezet.

Inleiding

De afbraak van dood hout, dat vooral bestaat uit cellulose en lignine, wordt vooral door de paddestoelen in een opeenvolging van soorten (successie) veroorzaakt. Paddestoelen die leven van dood hout (saprofyten) vertonen allemaal een voorkeur voor een bepaalde fase in het omzettingsproces. Deze vorm van ontwikkeling wordt door de kolonisatie van zwammen ingedeeld in drie fasen: een initiaalfase, een

optimaalfase en een finaalphase, met een voorfase waarbij het mycelium zich in het hout ontwikkelt.

De successie verloopt niet altijd volgens een verondersteld patroon. De limieten van de verschillende fasen zijn niet sterk afgeleid. Voorts zijn overgangen geen uitzondering, vooral omdat de vermolming van een stam niet in alle delen tegelijk verloopt. Sommige soorten van de initiaalfase zijn tijdelijk aanwezig, andere bestendig tot in de finaalphase, zelfs op dezelfde houtsoort zoals o.a. *Xylaria hypoxyton* (Geweizwam), *Mycoacia uda* (Gele stekelkorstzwam), *Hyphodontia (Rogersella) sambuci* (Witte vlierkorstzwam).

Bodemvochtigheid heeft ongetwijfeld een grote invloed op de groeisnelheid van de paddestoelen. Het microklimaat gecreëerd door de dikke mospakketten houdt alle houtsoorten vochtig en bespoedigt de afloop van de successie.

De vermolming van het hout, die bij verschillende houtsoorten duidelijk merkbaar is, leidt tot een hogere watercapaciteit wat eveneens gunstig is voor een snellere vertering; nadeel is dan weer dat zulk hout sneller uitdroogt met het gevolg dat de afbraak vertraagt en vlugger stopt. Op droge stammetjes is dan ook geen leven te bespeuren.

Resultaten

In 1999 werden de boomstammetjes 8 maal geïnventariseerd: 25/3, 18/5, 23/6, 22/7, 17/8, 11/9, 1/10 en 13/10. Tevens werd het hout wekelijks, tot half november, oppervlakkig gecontroleerd, zodat de successie op de voet kon gevolgd worden. De ouderdom van de gekapte bomen was niet gekend.

In totaal werden er 49 soorten genoteerd waarvan 6 soorten Slijmzwammen en 43 soorten paddestoelen. Hiervan werden er 5 soorten voordien nog niet aangetroffen (tabel I). In 1998 was het aantal 64 met 7 nieuwe soorten. Het algemeen totaal dat voor 1990/1999 kon worden genoteerd bedraagt 188 soorten. Per klasse konden er tot hiertoe 28 Myxomyceten, 50 Ascomyceten, 100 Basidiomyceten en 10 Deuteromyceten opgetekend worden (tabel I).

Bespreking

Het verloop van de successie wordt duidelijk geken-

merkt doordat specifieke soorten van de initiaal- en optimaalfase voor de meeste houtsoorten na 10 jaar verdwenen zijn, alhoewel, afhankelijk van de aard, dikte en duurzaamheid van het hout er nog steeds voor enkele saprophyten blijkbaar voldoende voedsel aanwezig is om het nog een tijdje vol te houden.

Maar ook soorten van de finaalphase hebben het lastig om zich te kunnen handhaven. Menige hebben het laten afweten of vormen minder vruchtlichamen. Dit is vooral opvallend bij de Aphylophorales en de Agaricales. Zo werden er op het zachte hout van Berk in 1995 nog 15 soorten Aphylophorales opgemerkt terwijl er sindsdien een jaarlijkse vermindering werd vastgesteld en kwam er dit jaar op voornoemde houtsoort nog slechts 1 soort voor [*Athelia fibulata* (Gespenvliesje) - zie tabel 3]. Daarentegen kon voor diezelfde orde bij Vlier (*Sambucus*) na hetzelfde tijdstip ieder jaar een stijgend aantal soorten worden vastgesteld met een maximum van 15 soorten zwammen voor dit jaar. Hierbij dient vermeld dat Vlier lange tijd weerstand heeft geboden tegen houtafbrekende organismen en de successie door de aard van het hout slechts traag op gang kwam. Voornoemde houtsoort scoorde in 1999 het hoogst met 23 soorten (zie tabel 2 en 3).

Bij de Agaricales, met toonaangevende soorten uit de finaalphase werd (behoudens bij Vlier) eveneens een geleidelijke verzwakking in het aantal vastgesteld. De meeste van deze orde bereikten hun maximum aan zwammen eveneens in de jaren 1995/1996 (na 5-6 jaar) waarna de meeste soorten de strijd hadden opgegeven doordat er geen of onvoldoende voedsel meer aanwezig was.

Behoudens *Mycena filopes* (Draadmycena) en *M. galericulata* (Helmmycena) die eind oktober tot eind november in grote aantallen op verschillende houtsoorten fructificeerden, was het aantal vruchtlichamen zeer beperkt te noemen. Er werden ook geen nieuwe soorten van deze groep opgemerkt en de vermindering van het aantal was opvallend. Zo werden er dit jaar van de Agaricales slechts 10 soorten genoteerd tegen 17 in het jaar voordien (tabel 3). Op te merken valt dat *Xylaria hypoxylon*, die reeds werd aangetroffen in 1991 op Eik (*Quercus*) en Esdoorn (*Acer*), maar vooral op Es (*Fraxinus*), ook dit jaar uitbundig voorkwam op verschillende houtsoorten.

Voor 1999 konden nog 5 soorten aan de totaallijst worden toegevoegd: *Hemitrichia clavata* - Doorschijnend langdraadwatje, een Myxomyceet op Populier; *Athelia neuhoffii* (Kortsporig gespenvliesje), een resupinate korstzwam op Eik en Es (zie Pl. 1, fig. 3) en *A. fibulata* (Gespenvliesje), eveneens een resupinate korstzwam op Berk (zie Pl. 1, fig. 4). Verder nog 2

Deuteromyceten, die werden aangetroffen op Berk, nl. *Brachysporium bloxamii* en *B. obovatum* (zie Pl. 2, fig. 2 en 3). Deze laatste soort werd nog niet eerder gemeld voor België. De 4 laatste soorten werden aangetroffen aan de onderkant van het hout. Het is daarom essentieel dat bij ieder volledig onderzoek de stammetjes dienen omgedraaid te worden vooral voor de resupinate korstzwammen. Het determineren van deze soorten valt echter niet altijd mee doordat ze vaak zonder rijpe sporen worden aangetroffen.

Van de echte pioniers van de initiaalphase die het slechts 2 tot 3 jaar volhielden en tevens geen voorliefde hadden voor een bepaalde houtsoort, vermelden we o.a. *Ascocoryne sarcoides* (Paarse knoopzwam), *Nectria cinnabarina* (Meniezwammetje) en *Cylindrobasidium laeve* (Donzige korstzwam). Het einde van de initiaalphase is bereikt als deze soorten verdwijnen (Runge 1975). Soorten van de initiaalphase kunnen ook nog bij de optimaalfase aanwezig zijn, weliswaar minder in aantal.

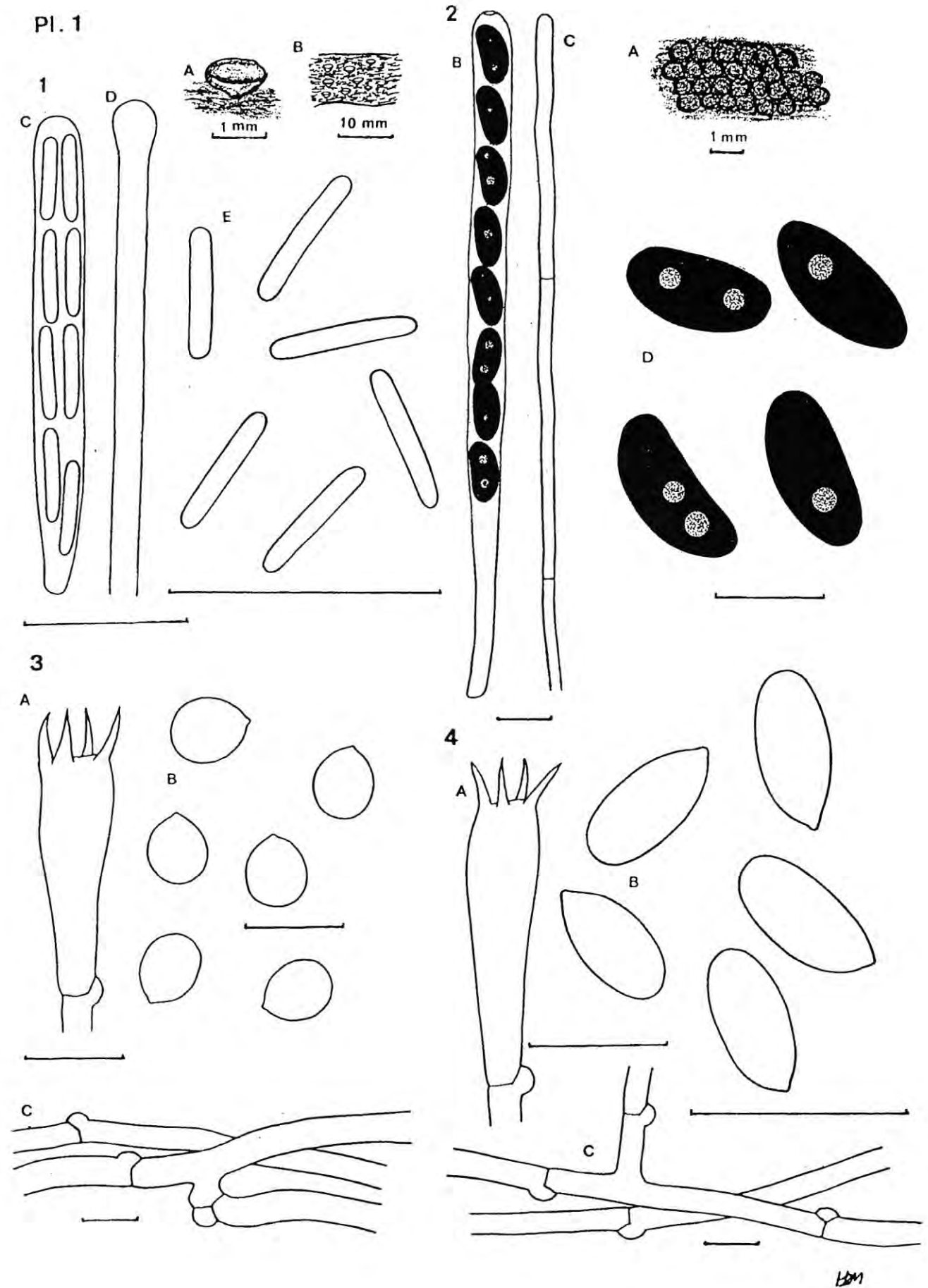
Voor de soorten uit de optimaalfase die na 1994/1996 van het toneel verdwenen vermelden we vooral *Bjerkandera adusta* (Grijze buisjeszwam), *Meruliopsis corium* (Papierzwammetje), *Peniophora incarnata* (Oranjerode schorszwam), *Stereum hirsutum* (Gele korstzwam) en *Trametes versicolor* (Elfenbankje). Enkele plaatjeszwammen overleefden de optimaalfase om zich eveneens in de finaalphase te vertonen, *Coprinus disseminatus* (Zwerminktzwam), *Flammulina velutipes* (Fluweelpootje) en *Mycena galericulata* (Helmmycena). Verzwakking van deze soorten duidt op het einde van de optimaalfase (Runge 1975).

Besluit

In de successie van paddestoelen op de 8 verschillende houtsoorten, die reeds 10 jaar gevolgd wordt, kan de finaalphase zeker aanspraak maken op de langste van de drie fasen. Over de duur ervan kan nog geen uitspraak gedaan worden.

Verwacht wordt dat het verder uiteenvallen van het hout uiteindelijk zal leiden tot het verschijnen van specifieke bodemsoorten of bodembewonende paddestoelen op het sterk gereduceerd en verrotte hout.

Het rottingsproces gaat ongetwijfeld verder en de snelheid ervan zal bepaald worden door de vochtigheid, temperatuur en natuurlijke duurzaamheid van het hout, alhoewel dat niet wil zeggen dat er dan ook meer paddestoelen aan het proces zullen deelnemen. Uiteraard speelt het voedselaanbod ook een belangrijke rol.

Enkele soortbeschrijvingen

ORBILIA CYATHEA Velen.

Trechterwasbekertje (Plaat 1 figuur 1)

Apothecia: 0,5-1,5 mm diameter, eerst vlak, later duidelijk bekervormig, nagenoeg zittend of zelden kort gesteeld; hymenium glad, wasachtig, doorschijnend, reekleurig, buitenzijde glad, gezellig groeiend.

Asci: 30-40 x 3,5-4 μm , subcilindrisch, met korte, smalle voet, dunwandig, 8-sporig, J-.

Sporen: 5-7 x 1 μm , recht of iets gekromd, hyalien, glad, dunwandig, schuin 2-rijig.

Parafysen: 2 μm diameter, cilindrisch, aan de top knopvormig verdikt tot 2,5-3 μm , boven de asci uitstekend.

Onderzocht materiaal: Wilrijk "Fort 7", IFBL: C4.46.11, 18-5-1999, op rotte, vochtige stammetjes van Vlier (*Sambucus*), De Meulder (BR).

Opmerkingen: *Orbilina* is een geslacht waarvan de vruchtlichamen, door hun afmetingen tot de microfungi behoren; zij zijn meestal wasachtig, doorschijnend en verschillend van kleur. De meeste soorten hebben typische, slanke parafysen die aan de top knopvormig verdikt zijn. Zij groeien meestal op dode planten en rot hout.

HYPOXYLON SERPENS (Pers.: Fr.) Kickx

Grijze korstkogelzwam (Plaat 1 figuur 2)

Stroma: een ovale, onregelmatige korst van circa 15-20 mm lang; oppervlak ruw en oneffen door de uitstekende papilvormige ostiolen van de peritheciën.

Peritheciën: 0,4-0,6 mm diameter, met papilvormige ostiole, structuur: carbonisch, subsferisch, zwart.

Asci: 125-150 x 6-8 μm , cilindrisch, gesteeld, met apicale ring, dunwandig, 8-sporig, J-.

Sporen: 11-15 x 5-7 μm , elliptisch-boonvormig, soms 1-zijdig afgeplat, toppen breed afgerond, zonder kiemspleet, dunwandig, glad; inhoud met druppels.

Parafysen: circa 2 μm diameter, draadvormig, naar de top iets dikker, soms gesepteerd.

Onderzocht materiaal: Wilrijk "Fort 7", IFBL: C4.46.11, 18-5-1999, op rot hout van Eik (*Quercus*), De Meulder (BR).

Opmerkingen: de vorm van het stroma is zeer variabel. De soort is zeer algemeen op allerlei hout en schors van loofbomen; op de onderzochte stammetjes werd ze eveneens aangetroffen op Es (*Fraxinus*), Meidoorn (*Crataegus*), Esdoorn (*Acer*) en Wilg (*Salix*).

ATHELIA NEUHOFFII (Bres.) Donk

Syn.: *Athelia globularis* M.P. Christ.

Kortsporig gespenvliesje (Plaat 1, figuur 3)

Vruchtlichaam: resupinaat, dunvliezig, los op het substraat liggend; oppervlak glad tot iets meruloïd, wit tot crèmeachtig.

Sporen: 6,6-8 x 4,5-5,7 μm , subglobuleus tot breed elliptisch, glad, hyalien, dunwandig.

Basidiën: 18-25 x 6,5-8 μm , knotsvormig, met gesp, 4 sterigmen.

Hyfensysteem: monomitisch; hyfen 5-7 μm diameter, met gespen aan al de septen.

Cystiden: geen waargenomen.

Onderzocht materiaal: Wilrijk "Fort 7", IFBL: C4.46.11, 18-5-1999, op sterk verrotte, vochtige stammetjes van Eik (*Quercus*) en Es (*Fraxinus*); De Meulder (BR).

Opmerkingen: aan de nagenoeg ronde sporen en de aanwezigheid van gespen aan al de septen is deze soort microscopisch goed te herkennen.

ATHELIA FIBULATA M.P. Christ.

Gespenvliesje (Plaat 1, figuur 4)

Vruchtlichaam: resupinaat, dunvliezig, los aan het substraat gehecht; oppervlak glad, wit tot crèmekleurig.

Sporen: 7,5-9,5 x 3,5-4,5 μm , elliptisch, glad, hyalien, dunwandig.

Basidiën: 18-23 x 6-7 μm , knotsvormig, met gesp, 4 sterigmen.

Hyfensysteem: monomitisch; hyfen 3-4 μm diameter, met gesp aan al de septen.

Cystiden: geen waargenomen.

Onderzocht materiaal: Wilrijk "Fort 7", IFBL: C4.46.11, 18-5-1999, op sterk verbrokkelde, vochtige stammetjes van Berk (*Betula*), De Meulder (BR).

Opmerkingen: Deze soort lijkt op *Athelia bombacina* Pers. (Witzijdig vliesje) maar deze heeft kleinere sporen en kleinere basidiën.

HYPHODONTIA ARGUTA (Fr.: Fr.) J. Erikss.

Syn.: *Kneiffiella arguta* (Fr.: Fr.) Jülich & Stalpers,

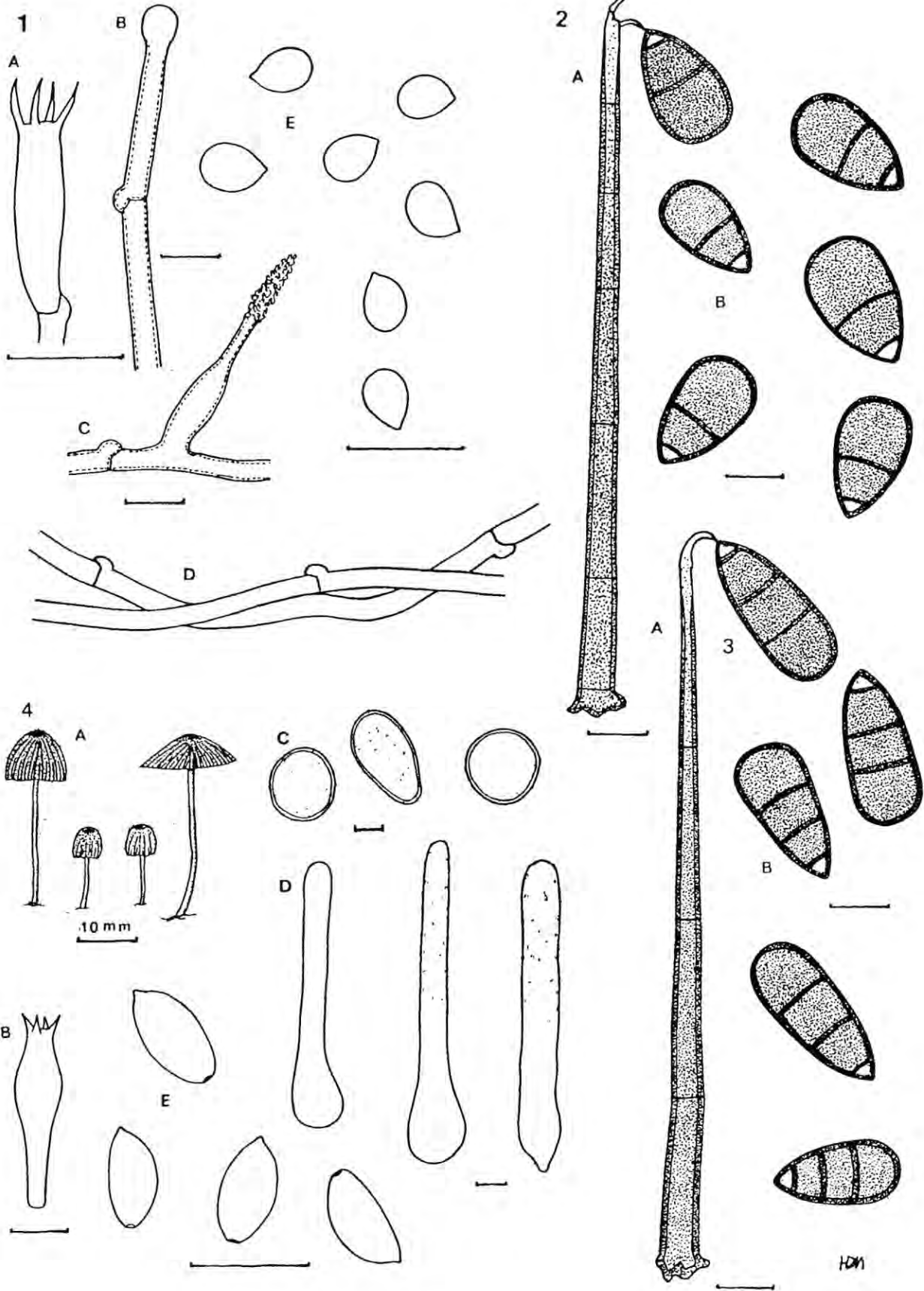
Grandinia arguta (Fr.: Fr.) Jülich

Priemtandjeszwam (Plaat 2, figuur 1)

Vruchtlichaam: resupinaat, uitgespreid tot enkele centimeter, oppervlak odontoïde, met stekels van

← Plaat 1 fig. 1. *Orbilina cyathea*, A: apothecium, B: apothecia op het substraat, C: ascus, D: parafyse, E: sporen. fig. 2. *Hypoxylon serpens*, A: perithecia in stroma, B: ascus, C: parafyse, D: sporen. fig. 3. *Athelia neuhoffii*, A: basidium, B: sporen, C: hyfen. fig. 4. *Athelia fibulata*, A: basidium, B: sporen, C: hyfen. maatstrep = 10 μm .

Pl. 2

0,5-1 mm lang, zeer gevarieerd, witcrèmeachtig, wasachtig, rand vlokkig uitlopend, gedeeltelijk met gewimperde stekels.

Sporen: 4-6 x 3-4 μm , breed elliptisch-ovaal, glad, dunwandig, hyalien, inhoud met druppels.

Basidiën: 14-18 x 3,5-5 μm , subcilindrisch, met basale gesp, 4 sterigmen.

Hyfensysteem: monomitisch; hyfen 2-3 μm breed, \pm dikwandig, septen met gespen.

Lagenocystiden: priemvormig tot iets buikvormig met geïncrusteerde spitse top, 25-30 x 3-4 μm .

Leptocystiden: 50-60 x 4-5 μm , cilindrisch, aan de top kopvormig verdikt tot 6 μm gesepteerd, zelden met gespen, soms omgeven met amorfe massa.

Onderzocht materiaal: Wilrijk "Fort 7", IFBL: C4.46.11, 18-5-1999, op sterk verrotte, vochtige stammetjes van Vlier (*Sambucus*); De Meulder (BR).

Opmerkingen: deze soort kan verward worden met *Hyphodontia alutaria* (Berk.) J. Erikss. (Grootsporige wrattandjeszwam), maar het hymenium van deze laatste heeft niet die priemvormige stekels en de leptocystiden zijn meervoudig gesepteerd met gespen (septocystiden).

COPRINUS DISSEMINATUS (Pers.: Fr.) Gray
Zwerminktzwam (Plaat 2, figuur 3)

Hoed: jong 5 x 5 mm, eivormig, beige, later klokvormig, tot 15 mm in diameter, grijsbruin, met okerkleurig centrum, tot centrum plooivormig-gestreept; oppervlak fijn harig, niet vervloeiend.

Lamellen: jong witachtig, later grijsbruin tot zwart, breed aangehecht.

Steel: 15-40 x 0,5-1,5 mm, wit, jong fijn berijpt, later kaal.

Sporen: 7,5-9,5 x 4-5 μm , elliptisch-amandelvormig, glad, dadel- tot donkerbruin, met centrale afgeknotte kiempore; sporee donkerbruin.

Basidiën: 15-30 x 5-8 μm , cilindrisch-knotsvormig, 4-sporig.

Cheilo- en pleurocystiden: niet aanwezig.

Pileocystiden: 80-133 x 13-21 x 8-13 μm , lageniform, stomp-cilindrisch met opgezwollen basis, dunwandig, vaak geïncrusteerd.

Caulocystiden: zoals de pileocystiden.

Velum: ronde tot ovale cellen van 15-40 μm diameter, soms geïncrusteerd.

Onderzocht materiaal: op Es (*Fraxinus*), in dichte bundel, 1-9-1998; De Meulder (BR).

Opmerkingen: deze soort is goed te herkennen aan de pileocystiden (loep!), de velumcellen en de sporenvorm; ze lijkt macroscopisch sterk op *Psathyrella pygmaea* (Bull.: Fr.) Singer, maar deze heeft cheilocystiden maar geen pileocystiden en kleinere sporen. (zie AMK Mededelingen 99.1.7).

BRACHYSPORIUM OBOVATUM (Berk.) Sacc.

(Plaat 2, figuur 2)

Conidioforen: tot 300 x 6 μm , dunner uitlopend naar de top, bruin, naar boven iets lichter van kleur, dikwandig, gesepteerd, aan de top met een hyaliene cel waaraan de conidiën gehecht zijn, recht op en solitair op substraat, onopvallend.

Conidiën: 19-24 x 10,5-14 μm , eivormig, 3-cellig, de basale cel zeer klein en subhyalien, andere cellen veel groter en bleekbruin, gehecht aan de bovenste cel door een cilindrisch steeltje.

Onderzocht materiaal: Wilrijk "Fort 7", IFBL: C4.46.11, 18-5-1999, saprofytisch op rot, verbrokkeld, vochtig hout van Berk (*Betula*) samen met *Athelia fibulata* M.P. Christ. (zie hoger); De Meulder (BR).

Opmerkingen: het genus *Brachysporium*, uit de orde van de Moniliales, wordt vooral gekenmerkt door de conidioforen met bruine haren, de ongelijk 3- of meer cellige conidiën die aan de top van de conidioforen gehecht zijn met een cilindrisch steeltje en het voorkomen op rot hout. Algemeen op allerlei houtsoorten.

BRACHYSPORIUM BLOXAMI (Cooke) Sacc.

(Plaat 2, figuur 4)

Deze Hyfomyceet onderscheidt zich van vorige soort door de 4-cellige conidiën van 22-34 x 9-14 μm .

Onderzocht materiaal: Wilrijk "Fort 7", IFBL: C4.46.11, 18-5-1999, saprofytisch op rot, verbrokkeld, vochtig hout van Berk (*Betula*) samen met *Athelia fibulata* M.P. Christ. (zie hoger); De Meulder (BR).

Voor de nomenclatuur werd Vandeven E. et al. (1996) gevolgd. Exsiccaten van de beschreven soorten werden overgemaakt aan de Nationale Plantentuin te Meise (BR).

Literatuur

BARNETT H.L. (1955-1960) - Illustrated Genera of Imperfect Fungi. Minneapolis.

BREITENBACH J. & KRÄNZLIN F. (1981) - Pilze der

← Plaat 2 fig 1. *Hyphodontia arguta*, A: basidium, B: leptocystide, C: lagenocystide, D: hyfen, E: sporen. fig. 2. *Brachysporium obovatum*, A: conidiofoor, B: conidia. fig. 3. *Brachysporium bloxami*, A: conidiofoor, B: conidia. fig. 4. *Coprinus disseminatus*, A: vruchtlichamen, B: basidium, C: velumcellen, D: pileocystiden, E: sporen. maatstrep = 10 μm .

- Schweiz, Band 1. Ascomyceten. Luzern.
- BREITENBACH J. & KRÄNZLIN F. (1986) - Pilze der Schweiz, Band 2. Nichtblätterpilze. Luzern.
- BREITENBACH J. & KRÄNZLIN F. (1995) - Pilze der Schweiz, Band 4. Blätterpilze 2. Teil.
- DE MEULDER H. (1993) - Experimenteel onderzoek naar de successie van paddestoelen op dood hout. *Meded. Antwerpse Mycol. Kring* **1993**: 33-40.
- DE MEULDER H. (1994) - Experimenteel onderzoek naar de successie van paddestoelen op dood hout. (1ste vervolg) *Meded. Antwerpse Mycol. Kring* **1994**: 135-136.
- DE MEULDER H. (1995) - Experimenteel onderzoek naar de successie van paddestoelen op dood hout. (2de vervolg) *Meded. Antwerpse Mycol. Kring* **1995**: 26-30.
- DE MEULDER H. (1996) - Experimenteel onderzoek naar de successie van paddestoelen op dood hout. (3de vervolg) *Meded. Antwerpse Mycol. Kring* **1996**: 11-26.
- DE MEULDER H. (1997) - Experimenteel onderzoek naar de successie van paddestoelen op dood hout. (4de vervolg) *Meded. Antwerpse Mycol. Kring* **1997**: 6-12.
- DE MEULDER H. (1998) - Experimenteel onderzoek naar de successie van paddestoelen op dood hout. (5de vervolg) *Meded. Kon. Antwerpse Mycol. Kring* **1998**: 1-10.
- DE MEULDER H. (1999) - Experimenteel onderzoek naar de successie van paddestoelen op dood hout. (6de vervolg) *Meded. Kon. Antwerpse Mycol. Kring* **1999**: 2-10.
- ELLIS M.B. & ELLIS J.P. (1985) - Microfungi on Land Plants. Croom, Helm.
- ERIKSSON J. & RYVARDEN L. (1973) - The Corticiaceae of North Europe. Vol. 2. Oslo.
- ERIKSSON J. & RYVARDEN L. (1976) - The Corticiaceae of North Europe. Vol. 4. Oslo.
- JAHN H. (1979) - Pilze die an Holz wachsen. Busse. Herford.
- JÜLICH W. (1984) - Die Nichtblätterpilze, Gallertpilze und Bauchpilze. Kleine Kryptogamenflora. Band II b/l. Gustav Fischer Verlag. Stuttgart.
- RUNGE A. (1975) - Pilzsukzession auf Laubholzstämpfen. *Z. Pilzk.* **41**: 31-38.
- ULJÉ C. & BAS C. (1991) - Studies in *Coprinus* II, Subsection *Setulosi* of section *Pseudocoprinus*. *Persoonia* **14**: 275-339.
- VANDEVEN E. ET AL. (1996) - Aantekenlijst voor zwammen en slijmzwammen. K.A.M.K., Antwerpen.

Aantal soorten per klasse en per orde (tabel 1)

	1990/1998	1999	1990/1999
A. Myxomycetes (Slijmzwammen)	27	6(+1)	28
B. Ascomycetes (Zakjeszwammen)			
- Pezizales (Operculate schijfzwammen)	2	1(+0)	2
- Leotiales (Inoperculate schijfzwammen)	18	5(+0)	18
- Sphaeriales (Kernzwammen)	26	6(+0)	26
- Coronophorales	2	0(+0)	2
- Pleosporales	2	0(+0)	2
Totaal aantal Ascomycetes	50	12(+0)	50
C. Basidiomycetes (Steeltjeszwammen)			
- Auriculariales	1	0(+0)	1
- Tremellales	3	0(+0)	3
- Dacrymycetales	3	0(+0)	3
- Aphyllorphorales	50	20(+2)	52
- Polyporales	1	0(+0)	1
- Agaricales (Plaatjeszwammen)	40	10(+0)	40
Totaal aantal Basidiomycetes	98	30(+2)	100
D. Deuteromycetes	8	2(+2)	10
Totaal	183	50(+5)	188

Aantal soorten zwammen per houtsoort (tabel 2)

	1990/19987	19998	1990/19998
Eik (<i>Quercus</i>)	63	13(+1)	64
Es (<i>Fraxinus</i>)	61	9(+0)	61
Berk (<i>Betula</i>)	88	11(+3)	91
Populier (<i>Populus</i>)	78	16(+1)	79
Meidoorn (<i>Crataegus</i>)	71	13(+0)	71
Vlier (<i>Sambucus</i>)	45	23(+0)	45
Esdoorn (<i>Acer</i>)	68	8(+0)	68
Wilg (<i>Salix</i>)	56	12(+0)	56

Het aantal soorten Aphyllophorales over 10 jaar (1990/1999) op verschillende houtsoorten (tabel 3)

	Eik	Es	Berk	Populier	Meidoorn	Vlier	Esdoorn	Wilg
1990	2	2	6	2	1	2	1	2
1991	0	3	9	2	1	1	4	4
1992	8	3	11	4	3	2	6	6
1993	7	6	14	3	4	3	3	6
1994	6	6	11	6	6	2	1	6
1995	6	2	15	7	5	2	7	4
1996	4	2	8	7	5	8	5	5
1997	6	4	4	9	4	11	6	2
1998	2	1	1	5	4	13	3	2
1999	3	3	1	4	3	15	3	4

Het aantal soorten Agaricales over 10 jaar (1990/1999) op verschillende houtsoorten (tabel 4)

	Eik	Es	Berk	Populier	Meidoorn	Vlier	Esdoorn	Wilg
1990	0	0	1	1	0	1	0	0
1991	1	1	2	1	0	0	0	1
1992	1	1	0	2	0	0	2	2
1993	0	2	3	5	3	0	0	2
1994	1	2	6	2	3	0	4	1
1995	6	8	5	5	6	0	3	6
1996	10	6	10	11	11	2	5	5
1997	6	6	7	8	10	1	3	6
1998	4	6	6	5	7	3	3	5
1999	5	2	4	4	4	3	2	2

23ste Tentoonstelling van voorjaarspaddestoelen

De 23ste nationale tentoonstelling van voorjaarspaddestoelen zal dit jaar georganiseerd worden door de K.A.M.K en zal plaats hebben op zaterdag 29 en zondag 30 april a.s. in ons verenigingslokaal de Bioruimte van het RUCA, Groenenborgerlaan 171 (Parking 2).

De tentoonstelling zal voor het publiek toegankelijk zijn op zaterdag vanaf 14 uur (vanaf 9 uur voor de inzamelaars) tot 17 uur en op zondag van 9 uur tot 17 uur.

Alle inbreng van verse paddestoelen is welkom, echter enkele exemplaren per soort volstaan.

De inzamelaar wordt vriendelijk verzocht om de exacte vindplaats en het biotoop van de gevonden paddestoelen te noteren daar alle gegevens en materiaal zullen bewaard worden.

We rekenen op enkele helpende handen om zaterdagmorgen, 29 april de tentoonstelling mee op te bouwen en rekenen stellig op uw bezoek. De toegang is gratis.

Twee bijzondere *Stropharia's* *Stropharia percevalii* en *S. rugosoannulata* f. *lutea*

André de Haan

Bezemheidelaan 6, B-2950 Kalmthout

Summary

During the seasons of 1998-1999 the very rare *Stropharia percevalii* (Berk. & Broome) Sacc. was collected four times and always growing on woodchips. Apparently those were the first recorded collections in Flanders (Belgium). The transfer from *Stropharia* to *Psilocybe*, due to the assumed lack of chrysocystides, is put into question. A more efficient method for tracing down those cystides is given.

Stropharia rugosoannulata Farlow ex Murrill f. *lutea* Hongo was collected several times in 1999, also growing on woodchips. This yellow form, of the more common brown-one, was in the past extremely rare in Belgium.

Full descriptions with microscopical drawings, of both taxa, are given.

Dat houtsnippers als bodembedekker voor plantsoenen de groei van allerlei, vroeger zeldzame, paddestoelen bevordert weten wij al geruime tijd. Dat wij, vanuit ecologisch gezichtspunt, misschien wat moeite hebben met dit uitermate artificieel biotoop doet niet af aan het feit dat het de mycoloog unieke gelegenheden biedt om een aantal zeldzame soorten, in soms grote aantallen, te kunnen bestuderen (zie ook de Haan, 1998). Hoewel wij aan dit fenomeen stilaan gewoon worden was het voor mij toch een verrassing twee zeldzame *Stropharia's* aan te treffen in dezelfde locatie: *Stropharia percevalii* met de sprekende Nederlandse naam Houtsnipperstropharia en de gele vorm van de Blauwplaatstropharia, *Stropharia rugosoannulata* f. *lutea*, samengroeiend tussen houtmulch in een voortuin.

Stropharia percevalii werd voordien reeds driemaal aangebracht tijdens onze bijeenkomsten, de eerste maal vanuit Nederland door Cees Van Dongen, de tweede maal door Frans De Decker verzameld te Berchem en een derde door William Coeck uit Boom. Alle collecties groeiden op houtsnippers. De vierde vindplaats, te Sint-Antonius (Zoersel) leverde nog een interessante soort op. Zo bracht François Van Uffelen twee exemplaren aan van wat ik eerst als een, wat bleke, *Stropharia percevalii* benaamde, maar welke na microscopische controle *Stropharia rugosoannulata* f. *lutea* bleek te zijn, eveneens een soort die ik, in de gele vorm, nog niet te zien kreeg.

STROPHARIA PERCEVALII (Berk. & Broome) Sacc.
Houtsnipperstropharia

Hoed: 4-8 cm diameter, eerst halfbolvormig, uitspreidend tot convex en uiteindelijk vlak, meestal met brede, stompe umbo, rand eerst ingebogen later recht tot iets opgekruld; geel, okergeel tot oranjegeel,

rand bleekgeel, soms met iets grijze tint, niet hygroom; glad, vochtig iets kleverig; soms met vlokke velumresten aan de rand.

Lamellen: tamelijk dicht tot nogal breed uiteen, breed en bochtig aangehecht, eerst bleekgeel, later olijfbroen, met iets paarse tint, uiteindelijk zwartbruin met paarse tint; rand getand tot gekarteld en bleker.

Steel: 5-12 x 0,6-1,2 cm, cilindrisch, dikwijls naar onder toe versmallend en de basis wat knolvormig verdikt, bovenaan bijna wit, naar onder toe geel tot okergeel, bij ouderdom verbruinend; met vezelige tot vliezige, vergankelijke ring op 1 tot 3 cm onder de top; oppervlak vezelig, overlans gestreept, bepoederd boven de ring; iets hol wordend; met fijne witte myceliumstrengen aan de basis.

Vlees: wit in de hoed, bleekgeel in de steel.

Geur: iets muf, wat jodoformachtig.

Smaak: wat onaangenaam zurig.

Sporenmassa: zwartbruin met iets paarse tint.

Sporen (fig. 1): (10,8) 12-13,5 (14,3) x (6,5) 7-8 (8,3) μm , gem. $12,7 \times 7,3 \mu\text{m}$ $Q_{\text{gem.}} = 1,75$; ellipsoïd tot subamygdaliform in zij aanzicht, ellipsoïd tot subovoïd in vooraanzicht; paarsbruin in water, olijfbroen in NH_3 -oplossing; met 1-1,5 μm brede, iets extern geïnclineerde kiempore; glad, wand 0,4-0,7 μm dik; inhoud korrelig tot fijn druppelvormig; apiculus klein, afgerond.

Basidiën (fig. 2): 22-30 x 8-10 μm , 4-sporig, kort knotsvormig, bij sporulatie soms wat ingesnoerd boven het midden; sterigmen breed doornvormig, tot 4 μm lang.

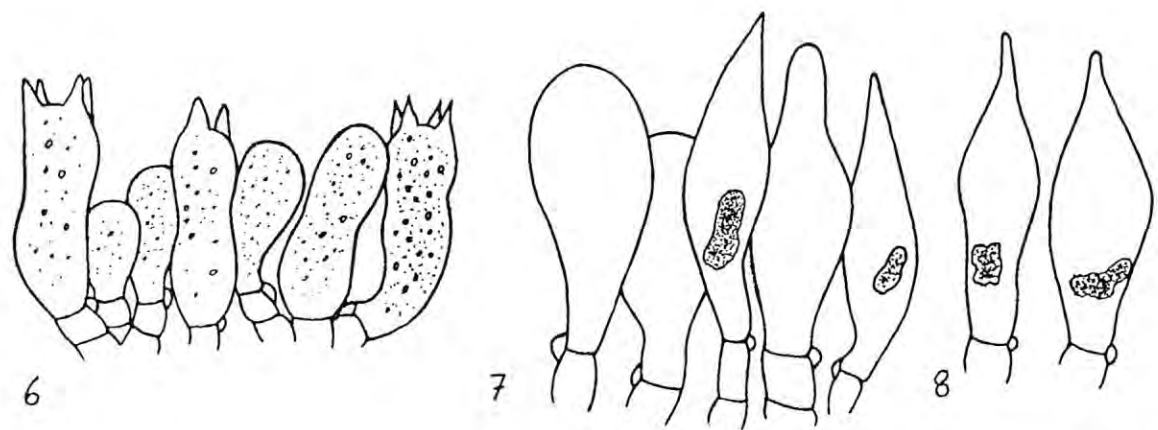
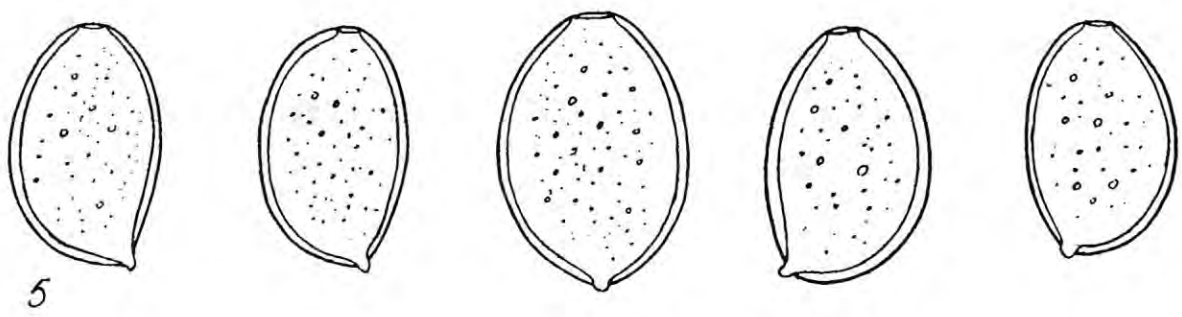
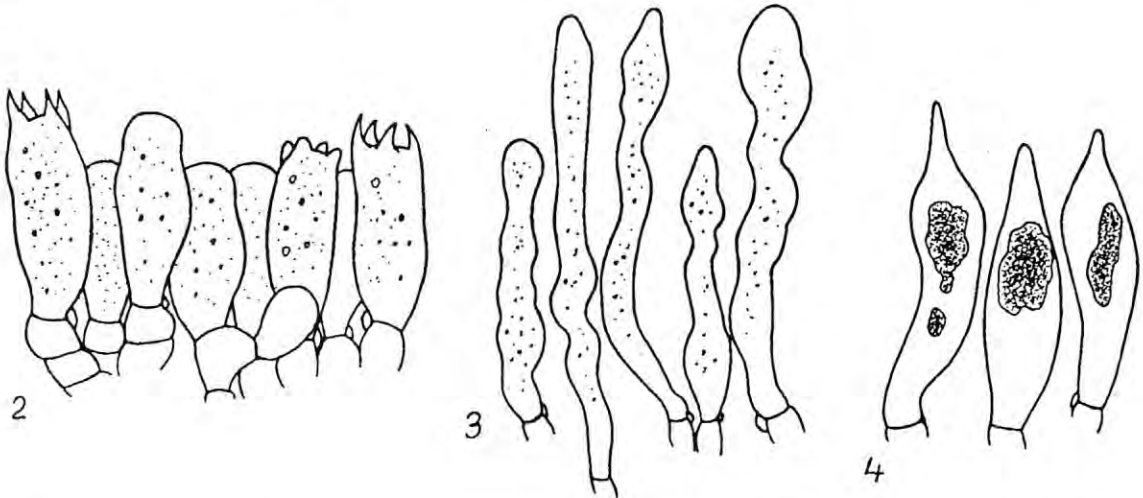
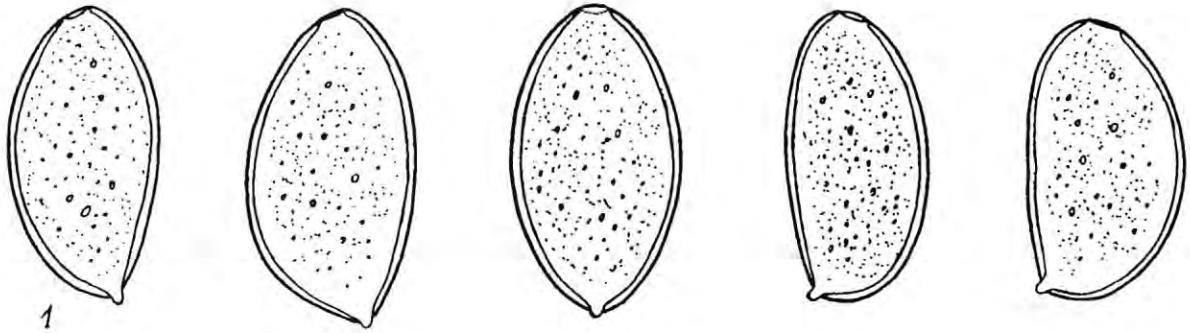
Cheilocystiden (fig. 3): 30-60 x 5-9 μm , cilindrisch tot smal lageniform of smal knotsvormig, dikwijls iets tot sterk kronkelig, kop al of niet zwak verdikt.

Pleurocystiden (fig. 4): als chrysocystiden, 30-55 x 7-12 μm , smal knots- tot spoelvormig, met uitgerokken puntig toelopende top, dunwandig en spoedig ingeklapt; inhoud meestal met lichtbrekende, amorfe massa, geel in NH_3 -oplossing, blauw in katoenblauw, goudgeel in gele eosine, schaars en enkel bij jonge vruchtlichamen duidelijk waar te nemen.

Hoedhuid: pileipellis een dunne laag van 2-5 μm brede, gele, wat verslijmde hyfen; subpellis 5-8 μm brede, geel geïncrusteerde hyfen, overgaand in 10-20 μm brede, gladde hyfen, samengesteld uit worst- tot blaasvormige cellen.

Gespen: aanwezig in alle weefsels.

In kleine groepjes, soms gebundeld; op houtsnippers

Abb

in borders of plantsoenen.

Gecontroleerde collecties: 21.04.1998, Berchem, C4.36.24, AdH 98006, VJ98013; 13.10.1998, Zoersel, Sint Antonius, B5.52.34, AdH 98089; 16.05.1999, Boom, D4.16.11, AdH 99014; 07.06.1999, Boom, D4.16.11, AdH 99025.

Bemerkingen

Vanwege het schijnbaar ontbreken van chrysocystiden werd de soort onterecht naar het genus *Psilocybe* overgeplaatst. Bij onzorgvuldig microscopisch onderzoek van volwassen exemplaren kunnen deze inderdaad aan de aandacht ontsnappen. De chrysocystiden zijn bij deze soort niet enkel schaars maar ook zeer dunwandig en vlug collaps. Bij oudere vruchtlichamen vindt men dan ook enkel de kenmerkende insluitsels terug. Het beste resultaat verkreeg ik door, na opkoken in 5% KOH, een dubbelkleuring toe te passen door eerst de insluitsels te kleuren met gele eosine (geeft een goudgele kleur) en een nakleuring in NH₃-kongoorod (welke de cystidewand zichtbaar maakt).

De toch wel opvallende externe inclinatie van de kiemporie, bij de sporen, kon ik in geen van de mij beschikbare beschrijvingen en afbeeldingen terugvinden. Deze was te zien bij alle rijpe sporen in elke collectie. Het is enigszins verrassend dat dit kenmerk niet opgemerkt werd.

Eef Arnolds (1982) meldt de aanwezigheid (zeer schaars) van utriforme pleurocystiden. Deze kon ik in geen van de Vlaamse collecties terugvinden, noch worden ze vermeld in andere beschrijvingen. Mogelijk is er verwarring met basidiën juist vóór de sporulatie, die in dat stadium utriform zijn.

Stropharia percevalii wordt algemeen bestempeld als een zeer zeldzame soort. Zo ontbreekt ze bij Moser (1983) en Kühner & Romagnesi (1953).

In Nederland (Arnolds et al, 1995) wordt de soort als zeldzaam tot zeer zeldzaam maar mogelijk uitbreidend vermeld wat goed overeenkomt met onze waarnemingen van de laatste jaren. Er zijn geen gegevens opgenomen in Funbel, noch zijn er exsiccata in de herbaria van de Plantentuin te Meise en de Gentse universiteit te vinden. Zodat wij kunnen aannemen dat dit de eerste geregistreerde collecties zijn voor Vlaanderen.

STROPHARIA RUGOSOANNULATA f. *LUTEA* Hongo

Blauwplaatstropharia (gele vorm)

Hoed: 5-15 cm diameter, eerst halfbolvormig, later convex tot vlak, oud iets schotelvormig, soms met zwakke brede umbo; rand eerst ingekruld, lang ingebogen, enkel bij oude exemplaren recht of iets opgericht; eerst wat fijn viltig later glad, soms in kleine schubjes openbrekend, mat of wat glanzend, vochtig soms iets kleverig; bleekgeel met okergeel centrum, rand bijna wit, soms iets olijfgel of geheel okergeel; rand soms gelobd of wat rafelig, soms met vliezige velumresten.

Lamellen: tamelijk dicht tot dicht opeen, 13-15/cm, 1-3 tussenlamellen, smal en bochtig aangehecht, weinig buikig, eerst bleek grijsbruin met iets paarse tint, later donkerbruin met wat paarse tot paarsblauwe tint, oud zwartbruin; rand wittig en fijn gewimperd.

Steel: 6-9 x 1-3 cm, cilindrisch tot wat zijdelings afgeplat, onderaan wat knotsvormig verdikt, tot 1,5-4 cm, wit bovenaan, geel tot geelbruin naar onder toe, oppervlak vezelig; met slappe tot stevige vliezige ring op 1-3 cm van de top, bovenzijde gestreept, onderzijde met schubbige vlokjes; met witte myceliumstrengen aan de basis.

Vlees: wit, vlokkig in de hoed, iets vergelend bij kwetsen; wit tot wat gelig en vezelig in de steel.

Smaak en geur: fungoid tot iets rafanoïd.

Sporenmassa: zwartbruin met iets paarse tint.

Sporen (fig. 5): (9) 9,5-12 (13) x (5,7) 6-7 (7,5) x (6,2) 6,5-7,5 (8) μm , gem. 10,2 x 6,5 x 6,9 μm , $Q_{\text{gem.}} = 1,6$; ellipsoïd tot subamygdaliform in zijaanzicht, soms met zwakke supra-apiculaire indeuking, breed ellipsoïd tot ovoïd in vooraanzicht, iets lensvormig afgeplat; met 1-1,5 μm brede, apicale, afgeknotte kiemporie; donker paarsbruin in water, olijffbruin in NH₃-oplossing; glad, dikwandig, wand 0,7-1 μm dik; inhoud korrelig en met fijne druppeltjes; apiculus duidelijk ontwikkeld, afgerond.

Basidiën (fig. 6): 25-30 x 7-9 μm , 4-sporig (enkele 2-sporige waargenomen), knotsvormig, bij sporulatie ingesnoerd in het midden; sterigmen breed doornvormig, 3-4 μm lang.

Cheilocystiden (fig. 7): knotsvormig tot utriform, kleurloos en dunwandig, 20-40 x 7-18 μm ; gemengd met chrysocystiden, 25-50 x 8-17 μm , smal tot breed knotsvormig, met korte tot lang uitgerokken, puntig toelopende top, smal spoelvormig, lancetvormig, meestal met vrij kleine, lichtbrekende, insluitsels, deze worden geel in NH₃-oplossing, blauw in ka-toenblauw, goudgeel in gele eosine.

Pleurocystiden (fig. 8): als chrysocystiden, talrijk, met zelfde uitzicht en afmetingen als deze op de lamelrand.

← Fig.1-4. *Stropharia percevalii*, 1: sporen, x3000 ; 2: basidiën; 3: cheilocystiden; 4: pleurocystiden, x1000.

Fig.5-8. *Stropharia rugosoannulata* f. *lutea*, 5: sporen, x3000; 6: basidiën; 7: cheilocystiden; 8: pleurocystiden, x1000.

Hoedhuid: pileipellis een verweven trichoderm, samengesteld uit, kronkelige, vertakte hyfen, 4-8 μm breed, geel tot bijna kleurloos, glad of zwak geïncrusteerd; subpellis-hyfen glad, bleekgeel tot kleurloos, glad, soms wat verslijmd.

Gespen: aanwezig in alle weefsels.

In kleine tot vrij grote groepen, dikwijls gebundeld; op houtsnippers in borders of plantsoenen.

Gecontroleerde collecties: 22/06/1996, Zoersel, C5.13.24, VJ96015; 15/09/1998, Zoersel, Sint Antonius, B5.52.34, AdH98164; 24/05/1999, Zoersel, Sint Antonius, C5.12.21, AdH99013; 01/06/1999, Zoersel, Sint Antonius, C5.12.21, AdH99015; 08/06/1999, Zoersel, Sint Antonius, C5.12.21, AdH99026; 12/06/1999, Boom, D4.16.11, AdH99027.

Bemerkingen

Deze gele vorm van *Stropharia rugosoannulata* werd in 1999 niet minder dan zesmaal verzameld, tweemaal in grote aantallen en nooit in gezelschap van de normale roodbruine variëteit. Waaruit men kan besluiten dat het hier om goed afgescheiden mycelia gaat en mijn inziens de status van variëteit verdient. Toen ik eind 1998 voor het eerst twee, nogal tengere, exemplaren te zien kreeg verwarde ik ze met *Stropharia melasperma* en dit door de nogal kleine sporen en de afbeelding (1273) in Courtecuisse (1994), die een gele *S. melasperma* afbeeldt, daar waar deze soort, volgens literatuur, een bijna volle-

dig witte hoedkleur moet hebben. De sporen van deze soort zouden ook donkerder zijn. Het is maar nadat ik wat robuustere vruchtlichamen te zien kreeg met de kenmerkende paarsblauwe tint in de plaatjes dat ik op de juiste naam kwam.

De wat minder forse exemplaren vertonen een sterke gelijkenis met *Stropharia percevalii*. Microscopisch geven dan de kleinere sporen, de cheilocystiden en de overvloedig aanwezige chrysocystiden uitsluitel.

Literatuur

- ARNOLDS E. (1982) – Ecology and coenology of macrofungi in grasslands and moist heathlands in Drenthe, the Netherlands. Vol. 2, Biblioth. Mycol., **90**.
- ARNOLDS E., ET AL. (1995) – Overzicht van de Paddestoelen in Nederland. Nederlandse Mycologische Vereniging.
- COURTECUISSIE R. & DUHEM B. (1994) – Les Champignons de France; Guide encyclopédique. Ecléctis, Paris.
- DE HAAN A. (1998) – Een explosieve groei van *Agrocybe putaminum* (Maire) Singer (Fluweelleemhoed). *Meded. Antwerpse Mycol. Kring* **1998**: 92-94.
- KÜHNER R. & ROMAGNESI H. (1953) – Flore analytique des Champignons supérieurs. Masson, Paris.
- MOSER M. (1983) – Die Röhrlinge und Blätterpilze. Fischer, Stuttgart.

Lidgeld 2000

Enkele leden betaalden hun bijdrage 2000 nog niet. Mogen wij hen dringend vragen de betaling zo vlug mogelijk te regelen door overschrijving van 500 BEF ten gunste van de bankrekening nr. 320-4183209-57 (vanuit het buitenland 550 BEF indien contant of met een eurocheque betaald wordt, 610 BEF bij overschrijving op postrekening nr. 000-1415744-29) ten name van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring te Antwerpen. Ten behoeve van degenen die nog niet betaalden is een overschrijvingsformulier bijgevoegd.

De leden die na deze oproep hun lidgeld nog niet betaalden zullen nog persoonlijk een aanmaning krijgen. Van hen wordt wel verwacht dat zij bovenop hun lidgeld, 50 BEF betalen voor administratiekosten.

Bijzondere waarnemingen van *Russula's* (1)

Guy Le Jeune

Beemdenlaan 67, B-2900 Schoten

In deze aflevering bespreken we enkele bijzondere waarnemingen gedaan tijdens de werkweek 1999 te Oignies-en-Thiérache.

De lange droogteperiode gedurende de zomer was oorzaak dat er slechts een matig aanbod van paddenstoelen was. Op de kalkrijke terreinen in de vallei van de Viroin, waar we oorspronkelijk verschillende wandelingen gepland hadden, waren zo goed als geen vruchtlichamen te vinden. Noodgedwongen beperkten we ons tot de bossen rond onze verblijfplaats. Hier was het iets beter zonder van een rijk aanbod te kunnen spreken. Niettegenstaande deze ongunstige omstandigheden werden toch 60 soorten *Russula's* verzameld. Waarschijnlijk was het aantal gevonden soorten bescheiden gebleven, maar een dagtrip naar de Franse Ardennen in het "Forêt de Belval" ten zuiden van Sedan, leverde 35 soorten op. Deze bossen zijn gelegen op zeer vochtige kleigronden met talrijke brongebieden.

Opmerkelijk is wel dat zelfs algemene soorten, zoals *Russula ochroleuca*, *R. integra*, *R. cyanoxantha*, slechts na lang zoeken konden aangetekend worden. Als bijzonderste voor ons onbekende of zeldzame soorten uit Frankrijk meegebracht vermelden we: *R. subfoetens*, *R. illota*, *R. viscida*, *R. emeticella*, *R. amarissima*, *R. urens*, *R. melitodes**, *R. cuprea**, *R. gracillima* en *R. minutula*.

Ook de bossen in de omgeving van Oignies beloven ons, bij een volgende werkweek, in betere omstandigheden, vele verrassingen te zullen bezorgen. Ook hier werden verschillende interessante soorten gevonden; *R. aquosa*, *R. curtipes*, *R. vitellina*, *R. lilacea*, *R. amethystina*, *R. atrorubens*, *R. romellii**, *R. lundelli** en *R. pumila**.

In deze aflevering zullen enkele van deze soorten kort besproken worden. Naast een beperkte beschrijving wordt van elke soort een tekening van sporen en hoedhuid-elementen gegeven. De kleuraanduiding van de sporee verwijst naar de kleurcode van Romagnesi (1967). De afkortingen gebruikt voor de afbeeldingen worden in de literatuur opgave verklaard.

Met dank aan de vele aanbengers en raadgevers, vooral Ruben Walleyen voor de hulp bij determinatie en Pascale Holemans voor het tikken van dit artikel. Soorten aangeduid met * werden reeds vroeger besproken (zie AMK Mededelingen 96.4 en 97.2).

1. *RUSSULA VITELLINA* (Pers. : Fr.) Fr.

Kleine soort, hoeddiameter 2-5 cm, breekbaar.

Hoed: citroen- tot chroomgeel, blinkend.

Lamellen: geel tot safraankleurig.

Steel: wit, wat vergelend of verbruinend.

Vlees: wit, zacht, breekbaar.

Geur: wat zurig onaangenaam.

Smaak: zacht.

Sporee: IV d.

Sporen: met geïsoleerde tot 1 μm hoge stekels.

Hoedhuid: met knotsvormige haren en sterk geïncrusteerde, 5 μm brede, primordiale hyfen.

Voorkomen: onder loofhout, Hazelaar.

Opmerkingen: onderscheidt zich binnen de groep van *Russula risigallina* door de mooi gele glanzende hoed en de onaangename geur.

Afbeeldingen: M, G.

Vindplaats: Oignies-en-Thiérache.

2. *RUSSULA ATRORUBENS* Quéf.

Middelgrote soort, hoeddiameter 5-7 cm.

Hoed: karmijnrood, soms wat roze uitblekend, centrum purper tot zwartachtig.

Lamellen: wit tot crème, snede niet gezaagd.

Steel: tamelijk hard, wit, soms met wat roze.

Vlees: wit, wat vergelend, tamelijk vast, snelle blauwe reactie met gaïac.

Geur: zwak fruitig.

Smaak: zeer scherp.

Sporee: I a.

Sporen: klein, tot 8 μm ; met lage wratjes, tot 0,5 μm hoog, met fijne lijntjes netvormig verbonden.

Hoedhuid: talrijke, tot 8 μm brede, gesepteerde dermatocystiden.

Voorkomen: onder loofhout, Wilg.

Opmerkingen: van de rode soorten, binnen de groep *Russula fragilis*, te onderscheiden door de blauwe gaïac-reactie en de brede dermatocystiden die aan *Russula emetica* doen denken.

Afbeeldingen: M, Ce, B, Co, G, S.

Vindplaats: Oignies-en-Thiérache.

3. *RUSSULA LILACEA* Quéf. - Lila russula

Vrij kleine soort, hoeddiameter 3-5 cm.

Hoed: variabele kleur in lilaroze en mauve tinten, rand iets gestreept.

Lamellen: wit tot crèmekleurig.

Steel: wit soms met wat roze.

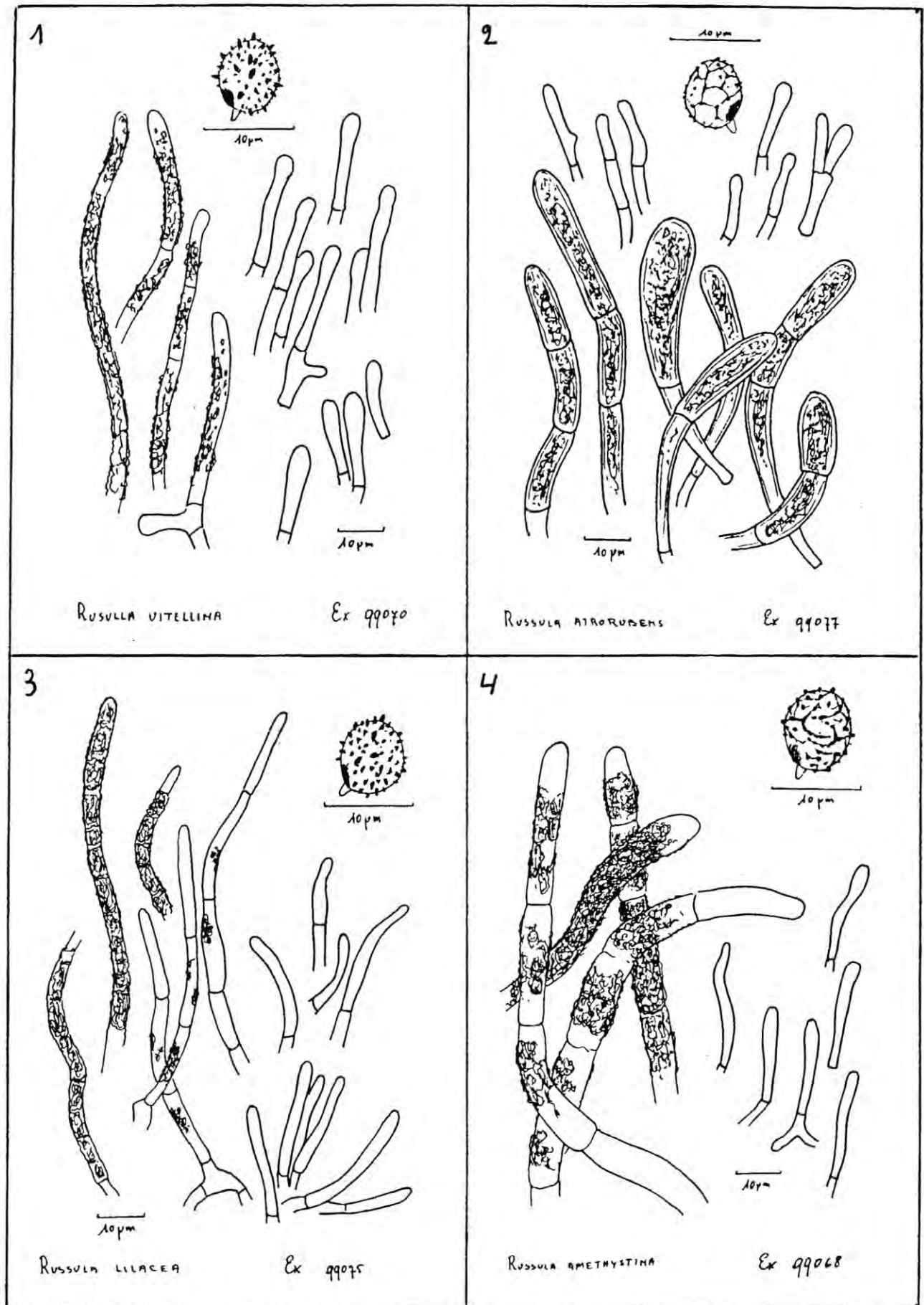
Vlees: wit, SV geeft geen rode reactie; breekbaar.

Geur: zwak.

Smaak: zacht.

Sporee: I a, b.

Sporen: vrij klein tot 8 μm ; met niet verbonden stekeltjes en wratjes, tot 7 μm hoog.

Hoedhuid: met smalle, lange gesepteerde, geïncrusteerde, primordiale hyfen, tot 5 μm breed.

Voorkomen: onder loofhout, Haagbeuk.

Opmerkingen: het ontbreken van de rode SV-reactie en de witte sporee brengt ons bij de groep Lilacinae. De violet, lila hoedkleur en het ontbreken van verbindingen tussen de sporenornamentatie maken de determinatie mogelijk.

Afbeeldingen: M, B, Co, G, R.

Vindplaats: Oignies-en-Thiérache.

4. *RUSSULA AMETHYSTINA* Quél. - Amethistrussula

Middelgrote tot grote soort, hoed diameter 5-11 cm.

Hoed: variabele kleur in roodachtige, violette, lila en wijnrode tinten, centrum gewoonlijk donkerder, dikwijls met gele vlekjes; slijmerig, vooral in het centrum.

Lamellen: geel tot oker.

Steel: wit.

Vlees: tamelijk breekbaar; wit.

Smaak: zacht.

Geur: zwak naar jodoform vooral aan de steelbasis.

Sporee: III d, IV a.

Sporen: tot 1 μm hoge wratten en stekels, door kammen gedeeltelijk netvormig verbonden.

Hoedhuid: met brede, geïncrusteerde, sterk gesepteerde, primordiale hyfen, tot 8 μm breed.

Voorkomen: onder naaldhout, Spar.

Opmerkingen: lijkt sterk op *Russula turci*, maar sporenornamentatie minder verbonden; *R. turci* zou meer in laagland onder *Pinus* voorkomen, *R. amethystina* zou een voorkeur hebben voor *Abies* en *Picea* in bergstreken.

Afbeeldingen: Ce, Co, G, R.

Vindplaats: Oignies-en-Thiérache.

5. *RUSSULA AQUOSA* Le Clair - Waterige russula

Middelgrote soort, hoed diameter 5-8 cm.

Hoed: bleek kersrood, dikwijls met lila tinten, centrum gewoonlijk bruinachtig, soms zeer bleek; rand gegroefd bij oude exemplaren.

Lamellen: vuilwit; ver uiteen.

Steel: wit, grijsig waterig uitzicht; breekbaar.

Vlees: wit, wat vergrijzend of vergelend; zeer broos.

Geur: zwak fruitig, kokos- tot raapachtig.

Smaak: gewoonlijk weinig scherp.

Sporee: I b.

Sporen: vrij klein tot 8,5 μm ; met 0,7 μm hoge wrattjes, door fijne lijntjes, onvolledig netvormig verbonden.

Hoedhuid: dermatocystiden onregelmatig knotsvormig, soms met tepel.

Voorkomen: onder naaldhout, Spar, gewoonlijk op moerassige plaatsen.

Afbeeldingen: M, B, Co, G, S.

Vindplaats: Oignies-en-Thiérache.

6. *RUSSULA CURTIPES* F.H. Møller & Jul. Schäff. - Kortsteelrussula

Middelgrote tot grote soort, hoed diameter 6 tot 12 cm.

Hoed: roze, bruinrood, wijnkleurig, centrum meestal snel crème uitgebleekt.

Lamellen: geel, oker, met wat lichtere snede.

Steel: wit; vast; meestal kort.

Vlees: wit wat vergelend of verbruinend; vast.

Smaak: zacht.

Geur: zwak fruitig.

Sporee: III c, IV b.

Sporen: onregelmatig geornamenteerd, met tot 1 μm hoge stekels en enkele korte kammetjes.

Hoedhuid: met opvallend lange, naar de basis breder wordende, haren; dermatocystiden weinig opvallend en niet talrijk.

Voorkomen: onder loofhout, Beuk.

Opmerkingen: vooral de opvallende haren in de hoedhuid zijn een goed kenmerk van deze soort.

Afbeeldingen: Ce, B, Co, G.

Vindplaats: Oignies-en-Thiérache.

7. *RUSSULA EMETICELLA* Singer

Kleine soort, hoed diameter tot 4 cm.

Hoed: rood, centrum donker zwartachtig rood.

Lamellen: witachtig.

Steel: wit, basis wat bruin.

Vlees: wit.

Geur: als *R. fragilis*

Smaak: scherp.

Sporee: I a.

Sporen: vrij klein tot 8 μm , met stekeltjes en wrattjes, netvormig verbonden.

Hoedhuid: talrijk, onregelmatig knotsvormig, al dan niet gesepteerde dermatocystiden.

Voorkomen: onder loofhout.

Opmerkingen: mooie rode paddestoel, lijkt wat op *R. emetica*, maar met een donker centrum. Microscopische kenmerken doen aan *R. fragilis* denken.

Afbeelding: R.

Vindplaats: Forêt de Belval.

8. *RUSSULA VISCIDA* Kudøna - Plompe russula

Grote soort, hoed diameter 7 tot 14 cm, dikvlezig.

Hoed: meestal donker purper, maar ook roodpurper, met gelige of olijfkleurige vlekken; slijmerig indien vochtig.

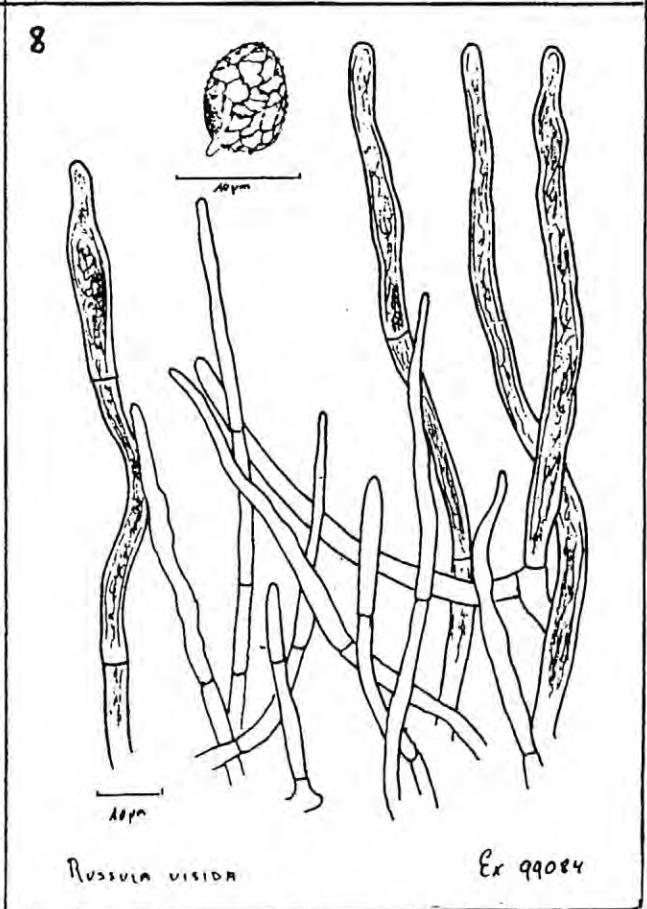
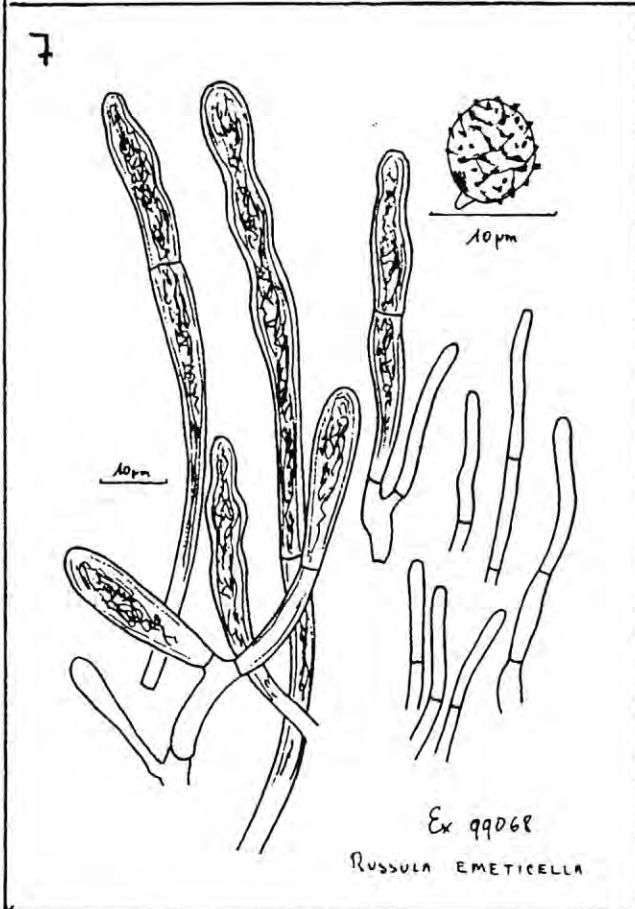
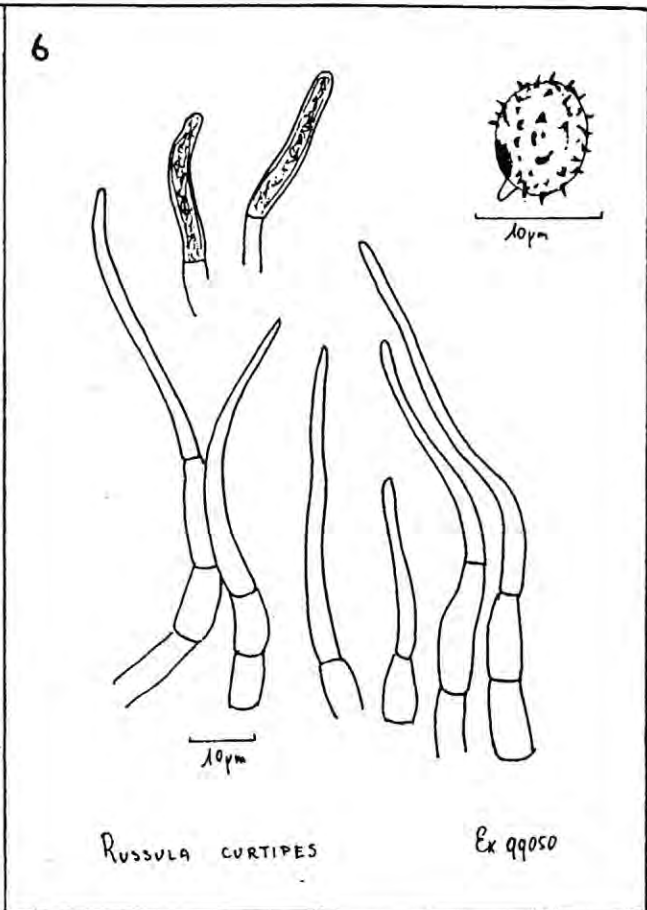
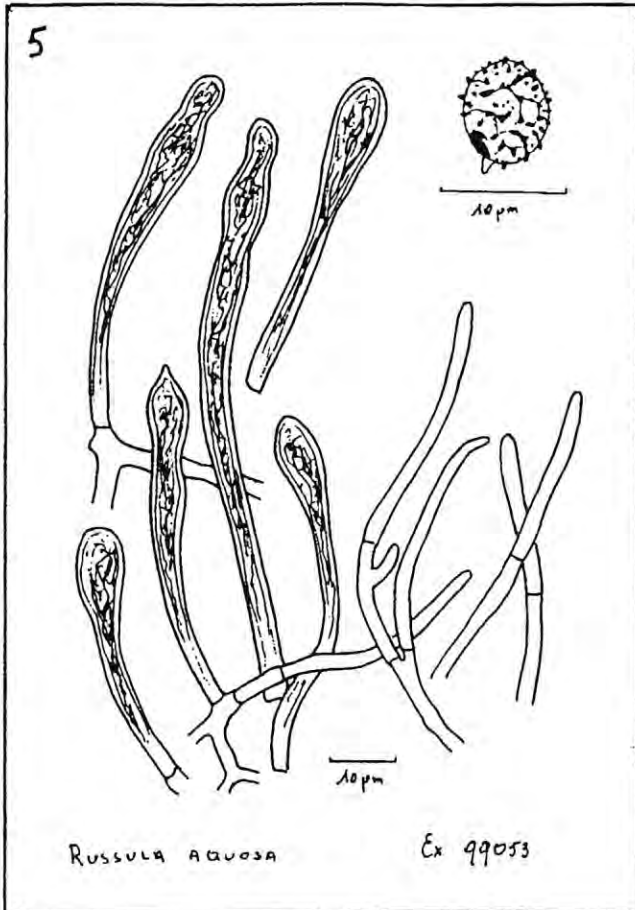
Lamellen: wit tot ivoorkleurig.

Steel: hard; wit, sterk vergelend tot verbruinend.

Vlees: hard, wit, bruin verkleurend.

Geur: zwak fruitig, later wat honingachtig.

Smaak: zacht tot wat scherp.

Sporee: I b.

Sporen: grote sporen tot 11 μm ; met kleine wratjes, tot 0,5 μm hoog, door lijntjes netvormig verbonden.

Hoedhuid: met zeer lange, gesepteerde dermatocystiden.

Voorkomen: onder naaldhout.

Opmerkingen: onder loofhout, vooral Eik zou een sterk gelijkende soort voorkomen, de hoed lichter van kleur en scherper van smaak, *R. artesianana*.

Afbeeldingen: M, Ce, B, Co, G.

Vindplaats: Forêt de Belval.

9. RUSSULA SUBFOETENS W. G. Sm. - Vergelende stinkrussula

Middelgrote tot grote soort, hoediameter 4 tot 10 cm.

Hoed: okerkleurig, centrum rossigbruin; jong slijmerig, later droog; hoedrand sterk gestreept.

Lamellen: witachtig, dan crème tot bleek oker.

Steel: wit, later met bruine rossige vlekken.

Vlees: witcrème, citroengeel verkleurend, rossigbruin in de steel, met KOH goudgeel.

Geur: als *Russula foetens*, maar minder sterk.

Smaak: scherp.

Sporee: II a, b.

Sporen: wrattig, stekelig met soms korte kammetjes, tot 0,75 μm hoog.

Hoedhuid: dermatocystiden spoelvormig met dikwijls knopvormige top.

Voorkomen: onder loofhout.

Opmerkingen: lijkt sterk op *R. foetens*, deze is gewoonlijk groter, geur sterker onaangenaam, vlees verkleurt niet citroengeel en heeft geen goudgele reactie met KOH.

Afbeeldingen: M, G, S, R.

Vindplaats: Forêt de Belval.

10. RUSSULA AMARISSIMA Romagn.

Grote paddestoel, hoediameter tot 15 cm.

Hoed: rood tot purperrood met wat okertinten.

Lamellen: crème, snede rood, tenminste nabij de hoedrand.

Steel: hard; vergelend.

Smaak: bitter.

Geur: zwak fruitig.

Sporee: II a.

Sporen: stekels of wratten tot 1 μm hoog, met fijne lijntjes bijna netvormig verbonden.

Hoedhuid: met lange cilindrische tot knotsvormige dermatocystiden zonder septen.

Vooraf de bittere smaak en de rode lamelsneden zijn opvallende kenmerken.

Afbeeldingen: M, Co, G, R.

Vindplaats: Forêt de Belval.

11. RUSSULA URENS Romell - Groene peperrussula
Middelgrote tot grote soort, hoediameter tot 15 cm.

Hoed: met overwegend groene kleur, soms met wat lila-violet of purper bij de rand; rand gestreept.

Lamellen: geel tot oker.

Steel: wit, iets vergrijzend; zachtvlezig.

Vlees: witachtig.

Geur: zwak.

Smaak: zeer scherp.

Sporee: IV d.

Sporen: met geïsoleerde stekels tot 1 μm hoog.

Hoedhuid: met grote cilindrische tot knotsvormige gesepteerde dermatocystiden.

Voorkomen: onder loofhout.

Opmerkingen: deze soort wordt door verschillende auteurs beurtelings als groene variëteit beschouwd van *R. adulterina*, *R. cuprea* of *R. firmula*.

Afbeeldingen: M, B, Co.

Vindplaats: Forêt de Belval

12. RUSSULA ILLOTA Romagn. - Spikkelsneerussula
Middelgrote tot grote soort, hoediameter 5 tot 15 cm.

Hoed: bruinoker, vuil geelbruin, violetgrijs gevlekt; slijmerig; rand sterk gestreept.

Lamellen: vuilwit, later vuilbruin; met donkerbruine, zwartachtige gepunteerde snede.

Steel: vuilwit, gans verbruinend en donker gevlekt.

Vlees: wit, verbruinend.

Geur: onaangenaam amandel.

Smaak: scherp.

Sporee: II a, b.

Sporen: enkele stekels tot kammen verbonden, 1,25 μm hoog.

Hoedhuid: dermatocystiden spoelvormig, dikwijls met kleine knop of tepel aan de top.

Voorkomen: onder loofhout.

Opmerkingen: vooral de violetgekleurde hoedhuid en de donker gestippelde lamelsnede zijn kenmerkend voor deze soort.

Afbeeldingen: M, Ce, Co, G, S.

Vindplaats: Forêt de Belval.

Literatuur en afbeeldingen

BON M. (1988) – Champignons de France et d'Europe Occidentale. Artaud. (B)

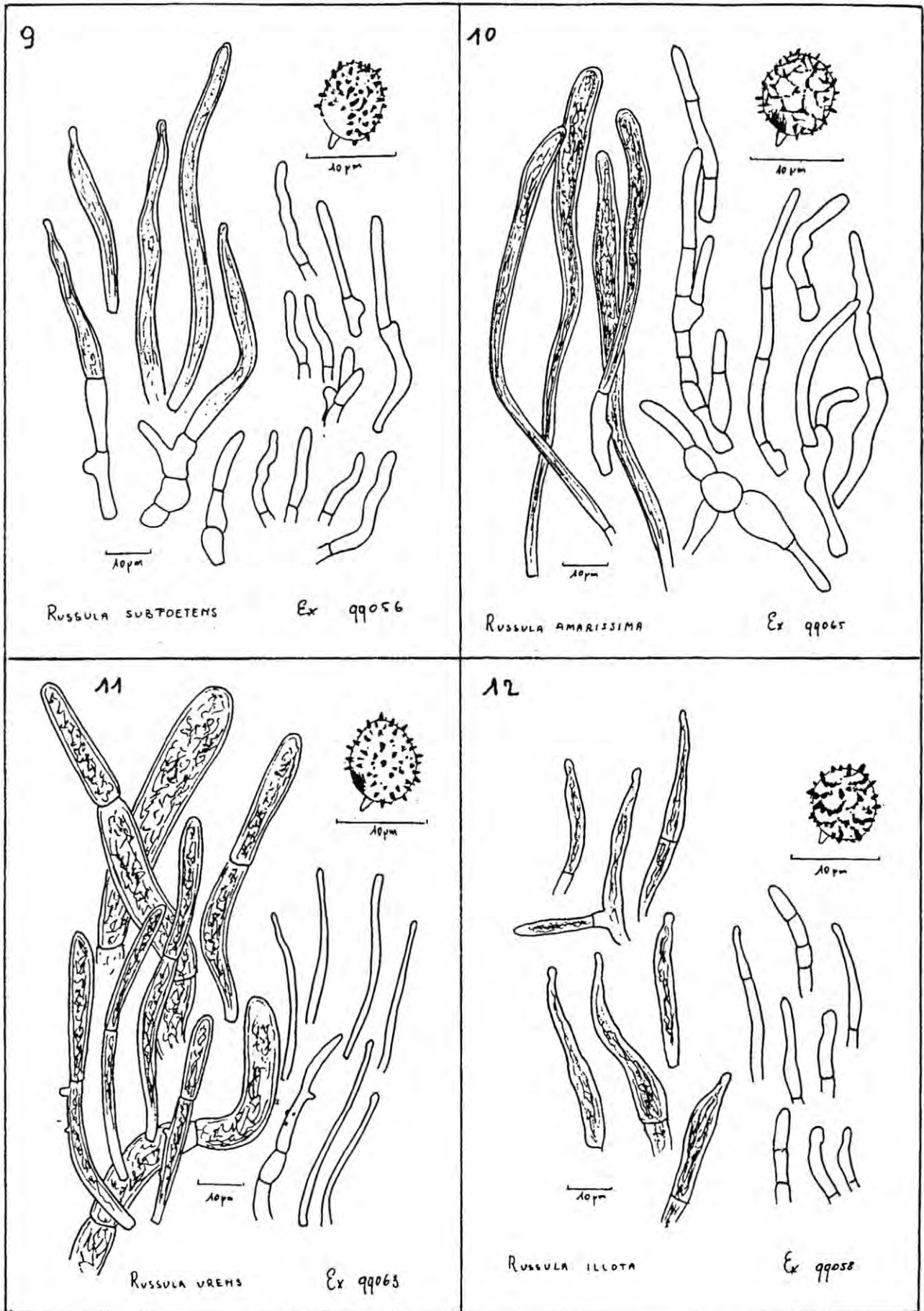
BON M. (1988) – Clé des *Russules*. *Doc. Mycol.* 18. Lille.

BUYCK B. (1990) – Determinatiesleutel van het geslacht *Russula*. Gent.

CETTO B. (1987) – Enzyklopädie der Pilze 4. BLV Verlagsgesellschaft, München (Ce)

COURTECUISSIE R. (1994) – Les champignons de France. Eclactis, Paris. (Co)

EINHELLINGER A. (1985) – Die Gattung *Russula* in Bayern. *Hoppea* 43. (E)

GALLI R. (1996) – *Le Russule*. Edinatura Milano. (G)
 MARCHAND A. (1977) – Champignons du Nord et du
 Midi 5. Hachette. (M)
 REUMAUX P. (1995) – *Russules* rares et méconnues.
 Fédération mycologique Dauphiné-Savoie
 Frangy (R)

ROMAGNESI H. (1967) – *Les Russules* d'Europe et
 d'Afrique du Nord. Bordas, Paris.
 SARNARI M. (1998) – Monografia illustrata del genere
Russula in Europa 1. AMB Fondazione Centro
 Studi Micologici, Trento. (S)

Bescheiden, maar de moeite waard *Arrhenia spathulata* (Fr.: Fr.) Redhead, Gesteeld mosoortje

Herman Mervielde

Frans De Potterstraat 8, B-9840 De Pinte
 Cristella-werkgroep

Summary

A description of *Arrhenia spathulata*, syn. *Leptoglossum muscigenum* (Bull.: Fr.) P. Karst., with special emphasis on the occurrence, range of distribution and ecology of this small fungus in the dunes along the Belgian coast.

Inleiding

Tijdens het jaarlijkse Allerheiligen-weekend van de K.A.M.K. en de O.V.M.W. aan de kust, vinden we telkens, vooral na een vochtige periode, het Gesteeld mosoortje, *Arrhenia spathulata*, [syn. *Leptoglossum muscigenum* (Bull.: Fr.) P. Karst]. Vondsten waarvan meerdere exsiccaten zich in mijn herbarium bevinden werden gedaan in de zeeduinen van Knokke-Zoute, De Haan-Wenduine, Oostduinkerke (Doornpanne), Nieuwpoort (Kartuizerduinen), De Panne (Houtsaegerduinen)! Het blijkt dus algemeen voor te komen in de kalkrijke zeeduinen waar een schrale begroeiing aanwezig is zoals mossen en zandzegge. Jean Lachapelle vond het ook in de ontkalkte duinen van Adinkerke-Ghyvelde. In de beboste arealen zoals het Calmeynbos en het Hannecartbos komt het niet voor. Alle vondsten tot nu toe werden gedaan op *Tortula ruralis* Ehrh. var. *ruraliformis* (Besch.) Dixon (Groot duinsterretje).

Volgens Redhead (1984) kan de naam *Leptoglossum* P. Karst. om nomenclatorische redenen niet meer gebruikt worden. De actuele naam is *Arrhenia* Fr. De systematische plaatsing van het geslacht *Arrhenia* onderging behoorlijk veel wijzigingen. Vroeger werden de kleine op mos levende soorten met een vliezige hoed, zijdelingse steel een geaderd of anastomoserend hymenium ondergebracht bij de Cantharellaceae en verdeeld over meerdere genera: *Arrhenia*, *Leptoglossum*, *Dictyolus* (zie Maublanc 1939). Cooke (1962) plaatst de fungus in the Cyphellaceous fungi. Bij Fries vinden we hem bij de Cantharellaceae, eveneens bij Heim (1957) en Singer. Maire (1902) creëerde de afzonderlijke familie Leptotaceae. Kühner & Romagnesi (1953) plaatsen hem bij

Pleurotaceae (Agaricales), eveneens Moser (1983), Breitenbach & Kränzlin (1991), zoals het ook te vinden is in Dictionary of the fungi, Hawsworth et al (1995).

In elk geval behoort *Arrhenia* tot een groep soorten waarvan de hymenofoor uit lijsten of plooiën bestaat en die meestal tot de Agaricales worden gerekend.

Beschrijving

Hoed: de zeer jonge vruchtlichamen hebben een tongvormige hoed, later verbreed tot spatelvormig. Volgroeid is hij 1-2 cm breed met een duidelijke zijdelingse steel, vastgehecht aan het mosplantje. Vaak is het dunne, vliezige hoedje in half gedroogde toestand zwak concentrisch gezoneerd en fijn zijdeachtig draderig. De scherpe rand is iets ingerold en bij oudere exemplaren duidelijk gelobd. Vochtig is de hoed grijsbruin, maar bij drogen wordt hij bleker, grijsoker tot bijna wit (hygrofane hoed). De uitgedroogde vruchtlichamen krijgen na bevochtiging in enkele minuten terug hun normale kleur. De foto in Breitenbach & Kränzlin 3 toont een uitgedroogde hoed. De onderkant is bij zeer jonge exemplaren bijna effen. Later ontwikkelen zich brede, sterk gevorkte en anastomoserende lijsten die naar de hoedrand toe meer geprononceerd worden. In vochtige toestand is de onderkant gekleurd zoals de bovenkant maar blijft uitgedroogd donkerder dan de bovenkant. Het hoedvlees heeft geen speciale geur of smaak.

Steel: 2-4 mm lang, zijdelings, soms \pm goetvormig, bekleed met wit, fijnviltig tot borstelig mycelium, dat de oude stengel en mosblaadjes omgeeft.

Hyfen: de hoedhuid is opgebouwd uit onregelmatig vervlochten hyfen van 4,5-7 μ m breedte en voor het grootste deel regelmatig cilindrisch. Die van het trama in de lijsten van de hymenofoor en in het subhymenium zijn vaak sterk gezwollen (fysalohyfen volgens Clémenton) en dan tot 12-16 μ m breed (Gr.

physalo = gezwollen, opgeblazen door turgescentie). In traditionele zin is het hyfensysteem monomitisch. Volgens Cléménçon (1997) zouden we het dimitisch moeten noemen. Het echte monomitische (holomonomitische) systeem bestaat enkel uit niet-gedifferentieerde generatieve hyfen, die in alle paddestoelen steeds aanwezig zijn. Hier echter komt nog een tweede soort voor, de fysalohyfen, en dit zijn gedifferentieerde hyfen.

Basidiën: clavaat, viersporig, 25-30 x 5-7 μm , met 3-5 μm lange sterigmata.

Gespen: ontbreken aan hyfen en basidiën.

Sporen: van sporee. Ellipsoïd tot druppelvormig met duidelijke apiculus en meestal druppels in het cytoplasma, glad, inamyloïd.

Exsiccata nr. HM99091 had sporen van 6,5-8 x 3,5-4,5 μm . Deze maten zijn wellicht iets kleiner dan in de literatuur aangegeven. Breitenbach & Kränzlin: 6,5-9,2 x 4,1-5,2 μm . Jahn: 6,5-8,5 x 3,5-4,5 μm . Kühner & Romagnesi: 6-9 x 3,5-5 μm . Ryman & Holmåsén: 5,5-8,5 x 5-6 μm . Moser: 6-9 x 3,5-5 μm . Cooke: 7-(9)-13 x 4-6 μm . De grootte van de sporen kan beïnvloed worden door allerlei factoren, vermoedelijk vooral oecologische. In andere beschrijvingen is *Arrhenia spathulata* vaak verwisseld met o.a. *A. lobata* die op moerasmossen groeit en sporen heeft die merklijk groter zijn, 9-11(13) x 6-7 μm .

Oecologie

Aan onze kust blijkt *Arrhenia spathulata* strikt gebonden aan het Groot duinsterretje. Het werd nooit gevonden in mosvegetaties waar het Groot duinsterretje ontbreekt, zoals in loofbos op duinzand. Voor de Franse kust van Département du Nord en Pas-de-Calais zegt Courtecuisse (1986) « dune noire », wat betekent: duinen gefixeerd door mos-lichen tapijten. In de zeeduinen langs de Nederlandse kust komt het Gesteeld mosoortje ook algemeen voor. Volgens de waarnemingen van Jahn (1960) komt het ook voor op dorre grashalmen en levend *Sedum acre* (Muurpeper) maar steeds dichtbij het Groot duinsterretje op 1-3 cm afstand. Op dergelijke plaatsen zitten nog dorre stengels en bladeren van het mosje ondiep onder het duinzand.

Volgens Arnolds et al. is *Arrhenia spathulata* een necrotrofe parasiet, dit betekent een parasiet die zijn gastheer doodt en nadien energie betreft uit dode cellen van de gastheer. Daar de vruchtlichamen van het Gesteeld mosoortje meestal dichtbij het groene topgedeelte van het mosje vastzitten zou dit de indruk kunnen wekken dat hier "gewoon" parasitisme optreedt. Bij nader toezien echter ziet men dat het onderste, het afgestorven deel van de stengel en de afgestorven bladeren met een laag hyfen bekleed zijn. Het paddestoeltje vindt men afzonderlijk of groepsgewijze enkel in oudere *Tortula*-mosveldjes

waar veel dode delen aanwezig zijn, nooit in jonge waar nog geen dood materiaal beschikbaar is.

Twee wensen

Wij hopen dat dit leuke, in onze duinen algemeen voorkomende paddestoeltje, niet hetzelfde lot ondergaat als vele typische duinplanten die verdwenen zijn. Het Gesteeld mosoortje is op lange termijn wellicht ook potentieel bedreigd wegens de kwetsbaarheid van onze duinen: verkaveling, terreinhonger, ongebreideld wild kusttoerisme, waterwinning, paardensport, enz.

Mycologen die in de nabijheid van de kust wonen, er af en toe komen of verblijven, worden vriendelijk uitgenodigd te letten op de aanwezigheid van *Arrhenia spathulata* ten einde een beter overzicht te krijgen van voorkomen, de verspreiding en de oecologie van dit typische paddestoeltje in onze duinen.

Literatuur

- ARNOLDS E. ET AL. (1995) – Overzicht van de Paddestoelen in Nederland.
- BON M. (1987) – The mushrooms and toadstools of Britain and North-western Europe.
- BREITENBACH J. & KRÄNZLIN F. (1991) – Pilze der Schweiz. Band 3.
- CLÉMENÇON H. (1997) – Anatomie der Hymenomyceten.
- COOKE W. B. (1962) – The Cyphellaceous fungi. A study of the Porotheleaceae.
- COURTECUISSIE R. (1986) – Clé de détermination macroscopique des champignons supérieurs des régions du Nord de la France.
- COURTECUISSIE R. (1994) – Guide des champignons de France et d'Europe.
- HAWKSWORTH D.L. ET AL. (1995) – Ainsworth & Bisby's Dictionary of the fungi.
- HEIM R. (1957) – Les champignons d'Europe.
- HØILAND K. (1992), in: L. Hansen, H. Knudsen (Eds.) Nordic Macromycetes. Bd. 2.
- JAHN H. (1960) – Der große Adermoosling, *Leptoglossum muscigenum* (Bull.: Fr.) P. Karst. Westfälische Pilzbriefe, **2(7)**: 105-111.
- KAISER B. (1998) – Pilze auf oder zwischen Moosen. Der Tintling **3**: 25.
- KASPAREK F. (1998) – Notizen zu zwei Adermooslingen. Der Tintling, **1**: 12-14.
- KÜHNER R & ROMAGNESI H. (1953) – Flore analytique des champignons supérieurs.
- KUYPER TH. W. in Bas C. et al. (1995) – Flora agaricina neerlandica 3.
- MAIRE R. (1902) – Recherches cytologiques et taxonomiques sur les Basidiomycètes. Bull. Trim. Soc. Mycol. France **18** (suppl.): 1-209.
- MAUBLANC A. (1939) – Les champignons comestibles et vénéneux. Tome II, 3 ième édition.

MOSER M. (1983) – Kleine Kryptogamenflora. Band II. Basidiomyceten. 2. Teil. Die Röhrlinge und Blätterpilze.

REDHEAD S.R. (1984) – *Arrhenia* and *Rimbachia*, expanded generic concepts, and a re-evaluation of *Leptoglossum* with emphasis on muscicolous North American taxa. *Can. J. Bot.* **62**: 865-892.

RYMAN S. & HOLMÅSEN I. (1992) – Pilze Deutschsprachige Bearbeitung: Till R. Lohmeyer. Titel van de originele uitgave: "Svampar en fälthandbok", Stockholm.

WATLING R. & GREGORY N.M. (1989) – British Fungus flora 6. Agarics & Boleti.

Pleurotus pulmonarius (Fr.: Fr.) Quél., Bleke oesterzwam

Herman Mervielde

Frans De Potterstraat 8, B-9840 De Pinte

Summary

A short description of the rare *Pleurotus pulmonarius* found on *Fagus* in Flanders (B).

Half oktober 1999 zag ik op een door schorsbrand zieke Beuk een massa zijdelings gesteelde, in grote bundels samengedrongen paddestoelen vanaf 1,5 m boven de bodem tot 4 m hoog. Naar de vorm leken het Oesterzwammen, maar ze waren ivoorwit en roken zwak naar anijs.

Pleurotus ostreatus kon het wel niet zijn, want die verschijnen normaal pas na een koudestoot en hebben een schalieblauwe tot zwartgrijze hoed. De gevonden paddestoel leek me wel iets bijzonders, ik had hem nog op geen enkele excursie gezien.

Nazicht met behulp van literatuur bracht me tot *Pleurotus pulmonarius* – Bleke oesterzwam. Hij blijkt wel niet frequent voor te komen, maar moet toch reeds in Vlaanderen gevonden zijn, zie Vandeven E. (1996). In Nederland is hij volgens Arnolds et al. (1995) en Bas (1990) vrij zeldzaam, idem volgens Phillips (1981). Kühner & Romagnesi (1953) beschrijven geen *P. pulmonarius* als aparte soort, maar vermelden enkel dat hij een nauw verwante vorm zou zijn van *P. ostreatus*, verschillend ervan door de kortere en sterk excentrische steel. Romagnesi (1969) plaatst hem in de "groep *ostreatus*". Cailleux & Joly (1993) spreken van "forme *pulmonarius*" en "forme *ostreatus*". Terloops: laatst genoemde schrijvers vermelden in hun bibliografie geen Flora agaricina neerlandica.

Macroscopische beschrijving

Naar de vorm en groeiwijze zijn er weinig opvallende verschillenmerken met *Pleurotus ostreatus*. In de grote bundels zijn er veel hoeden die gemiddeld iets kleiner zijn dan de hoeden van *P. ostreatus*. De hoedkleur van de gevonden paddestoelen was echter opvallend bleek: ivoorwit tot iets bleekgeel naar lichtbruin neigend. Gedroogd werd de hoed lichtbruin. Vers was de hoed volkomen glad. De lamel-

len zijn zeer breed en dun, wit tot iets crème gekleurd. Ze staan zeer dicht bij elkaar en lopen ver af op de steel. Gedroogd worden de lamellen plaatse-lijk gelig. De stelen zijn korter dan bij *P. ostreatus* en zijn in de bundels onderaan samengegroeid.

Microscopische beschrijving

De hyfen in het trama van lamellen zijn 4-12 μm breed, meestal met verdikte wanden en onregelmatig door elkaar gevlochten. Geen cystiden in het hymenium. In de pileipellis zijn de hyfen compact geschikt, dunwandig, sommige zeer breed, tot 30 μm en meer. De cilindrische sporen meten 8-11 x 3-4 μm .

Exsiccaat: Bassevelde, Bandem, Graaf Jansdijk, IFBL: C3.11.31, 20-11-1999, Mervielde 99130.

Alhoewel *P. pulmonarius* nauw verwant blijkt te zijn met *P. ostreatus* vinden we toch een paar duidelijke verschillen. De Bleke oesterzwam heeft een bleke, gladde hoed, een dunne pileipellis, een lichte anijsgeur en verschijnt vroeger dan *P. ostreatus*.

Literatuur

ARNOLDS E. ET AL. (1995) – Overzicht van de paddestoelen in Nederland.

BAS C. (1990) – Flora agaricina neerlandica, 2.

CAILLEUX R. & JOLY P. (1993) – *Bull. Trim. Soc. Mycol. France* **109**: 27-41.

KÜHNER R. & ROMAGNESI H. (1953) – Flore analytique des champignons supérieurs.

MOSER M. (1983) – Kleine Kryptogamenflora. Die Röhrlinge und Blätterpilze.

PHILLIPS R. (1981) – Paddestoelen van West-Europa.

ROMAGNESI H. (1969) – Sur les *Pleurotus* du groupe *ostreatus* (*Ostreomyces* Pilát). *Bull. Trim. Soc. Mycol. France* **85**: 295-304.

VANDEVEN E. ET AL (1996) - Aantekenlijst voor zwammen en slijmzwammen. K.A.M.K.

Jaarverslag van de werkgroep-Myxomyceten 1998-1999

Ann Bogaerts*, Myriam de Haan**, Sylvia De Pauw***

* Mechelbaan 426, 2580 Putte

** Bezemheidelaan 6, 2920 Kalmthout

*** Kleine Wouwerlaan 52/8, 1860 Meise

Hoe het begon

8u30 zaterdag 5 december 1998.

Een verschrikkelijke (lichtelijk overdreven om meer drama in het verhaal te brengen) sneeuwstorm teistert ons land. Drie leden van de K.A.M.K. banen zich een weg door de dikke sneeuwlaag (... 5 cm) vanuit hun respectievelijke woonsten, naar de Bioruimte van het RUCA. Geen van de drie wilde namelijk de belangrijke stichtingsvergadering en dus de geboorte van de "Myxowerkgroep" missen. Terwijl de andere wagens bij bosjes van de weg gleden hielden ze hun stuur onder controle en schoven de parking van het RUCA op. Na het bekomen van de opgedane emoties startte de vergadering.

Doel en werkwijze van de werkgroep

Het doel is uiteraard meer inzicht te verkrijgen in de Myxo-flora (of -fauna?) van onze streken. In eerste instantie besloten we om alle leden van de werkgroep op een bepaald niveau van kennis inzake Myxo's of Slijmzwammen te brengen. Hiervoor werd een periode van 1 à 2 jaar voorzien. Per jaar zijn er ongeveer 12 vergaderingen van 3 uur telkens op zaterdagochtend, met meer bijeenkomsten tijdens de winterperiode.

Als studiemateriaal werden onder andere exsiccaten uit het herbarium van Elly Nannenga-Bremekamp gebruikt. Na haar overlijden in 1997 werd dit ondergebracht in de Nationale Plantentuin (BR) te Meise. Haar herbarium telt ± 17000 collecties, waaronder heel wat oorspronkelijke vondsten of typemateriaal van soorten vanuit de hele wereld. De Plantentuin heeft hiermee een heel waardevolle aanvulling van zijn herbarium gekregen en onze werkgroep maakt daar natuurlijk dankbaar gebruik van. Een klein deel van de onderzochte soorten kwam uit de collectie van G. Thiry. Deze Waalse mycoloog heeft blijkbaar in de jaren '80 Myxo's bestudeerd en zelfs gekweekt. Al het materiaal uit die periode heeft hij aan de Plantentuin geschonken. Enkele malen werd er ook ter vergelijking of als aanvulling herbariummateriaal van Myriam bekeken.

De verschillende geslachten werden zoveel mogelijk bestudeerd volgens de systematische volgorde van "De Nederlandse Myxomyceten" (1974) en aangebracht door Ann die tewerkgesteld is in de Plantentuin en gemakkelijk toegang heeft tot het herbarium. Per geslacht bekeken we verschillende exsiccaten

van de meeste soorten en hun variëteiten. De "nieuwe" geslachten die gepubliceerd zijn in recentere werken, zoals "Die Myxomyceten" Band 1 en 2 (1993 en 1996), werden ook bestudeerd, indien er materiaal voorhanden was.

De macroscopische kenmerken werden bestudeerd met gebruik van de stereomicroscop van Sylvia die tot 60x kan vergroten. Dit is noodzakelijk voor het waarnemen van sommige soorten en bepaalde uitwendige details. De microscopie gebeurde met de microscoop van de Kring. Meestal waren er blijvende preparaten bij de exsiccaten voorhanden, toch was het soms wijselijk om verse preparaten te maken (bv. in 25% NH₃-oplossing). Met het ouder worden van een Hoyer-preparaat verkleuren de sporen en/of het capillitium én vervagen sommige details. Ook handig is natuurlijk een vergelijkend preparaat van twee verwante soorten.

Elke soort werd grondig bestudeerd en vergeleken met de beschrijvingen in de literatuur, die we vonden in de bibliotheek van de K.A.M.K.

Bestudeerde groepen in chronologische volgorde (van 19/12/1998 t/m 18/12/1999)

Orde: Ceratiomyxales;

Familie: Ceratiomyxaceae, Geslacht: *Ceratiomyxa*

Orde: Echinosteliales;

Familie: Echinosteliaceae, Geslacht: *Echinostelium*

Familie: Clastodermataceae, Geslachten: *Clastoderma*, *Barbeyella*

Orde: Liceales;

Familie: Liceaceae, Geslacht: *Licea*

Familie: Listerellaceae, Geslacht: *Listerella*

Familie: Enteridiaceae, Geslachten: *Tubifera*, *Lycogala*, *Enteridium*

Familie: Dictydiaethaliaceae, Geslacht: *Dictydiaethalium*

Familie: Cribrariaceae, Geslachten: *Lindbladia*, *Cribraria*

Orde: Trichiales;

Familie: Dianemaceae, Geslachten: *Calomyxa*, *Dianema*

Familie: Trichiaceae, Geslachten: *Perichaena*, *Arcyodes*, *Arcyria*, *Oligonema*

Excursies

Tijdens een vijftal uitstappen van de K.A.M.K. in de herfst van 1999 vestigden wij onze aandacht natuur-

lijk op het verzamelen van Myxo's. Wegens de te warme en droge septembermaand en de vroege vriesperiode in oktober was onze buit maar mager. Gelukkig verbeterden de omstandigheden zich kort voor het werkweekend in Oostduinkerke. Hierdoor werd vooral de studietocht in het domein "Palingbeek" te Zillebeke voor ons een echte topper. Vooral de vrij vers afgezaagde en opeengestapelde loofhoutstammetjes bleken ware Myxo-paradijzen. Deze uitstap heeft ons 24 collecties opgeleverd waaronder 3 zeldzame en 3 nieuwe soorten voor België. De interessante vondsten werden op onze vergaderingen besproken, bestudeerd en sommige determinaties uitgebreid bediscussieerd.

Andere evenementen op onze kalender waren de werkweken in Oignies (september 1999) en in de Savoie (Frankrijk, Hemelvaart 1999), waarvan de eerste wegens de droge periode vooraf niet veel opleverde. De "11ième Session des Espèces Nivales" was voor ons een hele ervaring. Vooral omdat we in België niet gewend zijn aan zo'n massale ontwikkeling van onze favoriete organismen. Daarbij komt nog dat de meeste van deze sneeuwminnende soor-

ten tot spectaculaire geslachten behoren zoals bv. *Lamproderma* en *Diacheopsis*, met mooie iriserende peridia.

Hoe gaat het verder?

Voor het jaar 2000 hebben we besloten onze manier van werken verder te zetten. Aangezien we bijna de helft van de groepen bekeken hebben en er nog heel wat moeilijke taxa op het agenda staan, zullen we ook dit jaar hieraan zeker kunnen besteden. Zo verruimt onze kennis van deze fascinerende, maar moeilijke groep organismen weer meer.

Literatuur

- NANNENGA-BREMEKAMP N.E. (1974) – De Nederlandse Myxomyceten. K.N.N.V.
 NEUBERT H., NOWOTNY W. & BAUMANN K. (1993) – Die Myxomyceten, Band 1. Gomaringen, Karlheinz Baumann Verlag.
 NEUBERT H., NOWOTNY W. & BAUMANN K. (1995) – Die Myxomyceten, Band 2. Gomaringen, Karlheinz Baumann Verlag.

Boekbesprekingen

C. Bas, Th.W. Kuyper, M.E. Noordeloos & E.C. Veltinga (editors) 1999. *Flora Agaricina Neerlandica* Vol. 4. Strophariaceae, Tricholomataceae (3). 180 pp., 153 ill.

A.A. Balkema, P.O. Box 1675, 3000 BR Rotterdam, Nederland; E-mail: balkema@balkema.nl

In dit 4de deel van deze ondertussen welbekende en algemeen gewaardeerde Flora worden de Strophariaceae en deel 3 van de Tricholomataceae behandeld. Een aflevering van deze reeks voorstellen is als een open deur intrappen, qua opzet en uitvoering is er met de vorige volumes weinig verschil.

In het algemene deel A, hoofdstuk 1 worden bestek, werkwijze en presentatie toegelicht; grotendeels een herhaling van de toelichtingen in de vorige volumes. De definitie van de frequentieklassen werd aangepast volgens de omschrijving in het "Overzicht" (Arnolds et al., 1995). Hoofdstuk 2, de "Glossary", werd zoals gewoonlijk aangevuld met nieuwe termen en enkele illustrerende figuren. Ook hoofdstukken 3 en 4 (auteurs- en bibliografie afkortingen) werden aangevuld.

Het taxonomisch gedeelte, deel B, behandeld zoals gezegd het wat eigenaardige duo van de Strophariaceae met het derde deel van de Tricholomataceae. Dit heeft meer dan waarschijnlijk praktische redenen, maar maakt het geheel uiteraard minder homogeen.

In de Strophariaceae worden slechts twee genera

weerhouden: *Psilocybe* en *Pholiota*. Een visie die te verwachten was na de verschillende voorbereidende publicaties in Coolia, Persoonia en het "Overzicht". Toch doet het verdwijnen van genera als *Hypholoma*, *Stropharia* en *Melanotus* niet alleen vreemd aan, maar vragen wij ons af of wij niet meer verliezen dan winnen. De toch niet onbelangrijke genuskenmerken vervagen en verdwijnen in één groot en niet meer te omschrijven (en te bevatten) geslacht. Ook in *Pholiota* zijn er m.i. evenveel argumenten om bv. *Kuehneromyces* te onderscheiden van *Pholiota*; de Engelse mycologen plaatsen de soorten zelfs bij de Cortinariaceae.

In het derde deel van de Tricholomataceae worden de tribus Tricholomateae met: *Tricholoma*, *Porpoloma*, *Tricholomopsis* en *Melanoleuca* en Xeruleae met: *Baeospora*, *Hydropus*, *Megacollybia*, *Mycenella*, *Oudemansiella* en *Xerula* behandeld.

In *Tricholoma* worden 44 soorten behandeld. Dit lijkt voor Nederland veel maar een tiental soorten werden opgenomen hoewel nog niet (of niet met zekerheid) in Nederland aangetroffen. Het soortconcept lijkt, naar Nederlandse normen, vrij nauw. Mogelijk heeft dit te maken met het spaarzame materiaal bij een aantal soorten waardoor de beoordeling van de variabiliteit moeilijker wordt. Toch valt op dat ook meer voorkomende soorten als *Tricholoma sculpturatum* en *T. argyraceum* terug als afzonderlijke taxa worden beschouwd.

Een andere aanpak in *Melanoleuca* waar slechts 14

soorten overblijven. Maar dit heeft niet enkel met het brede soortbegrip te maken maar uiteraard ook met de (voorlopige) onontwarbaarheid van enkele soortcomplexen en de daardoor ontstane nomenclatorische warboel. De auteur benadrukt dan ook dat de sleutel slechts voorlopig bruikbaar is en enkel voor de in Nederland voorkomende soorten.

Bovenstaande bemerkingen zijn een gevolg van een gevolgd taxonomisch inzicht en doen niets af aan de kwaliteiten van de "Flora" in zijn geheel en van dit deel in bijzonder. Zoals steeds worden de soorten uitgebreid beschreven en steeds volgens een bepaald stamien met gebruik van eenzelfde terminologie. Dit zorgt voor een optimale lees- en verstaanbaarheid. Zoals steeds worden bijna alle beschrijvingen met schetsen geïllustreerd. Meestal zijn deze lijntekeningen wat schematisch en geven ze bv. bij de habitus enkel de omtrek van het vruchtlichaam. In een aantal gevallen werd de moeite gedaan er wat meer een "echte" paddestoel van te maken. Dit verdient navolging en het lijkt mij voor de twee tekenaars geen enorm werk. Ook bij de microscopische tekeningen zijn er met wat inspanning meer natuurgetrouwe resultaten te bereiken.

De dichotomische sleutels zijn van het beproefde type en ook in dit deel logisch en gebruiksvriendelijk van structuur. Mycologisch moeten ze nog (en zullen ze zonder twijfel) hun nut bewijzen. Bij de enkele checks die ik ermee deed werkten ze goed.

Dient het nog gezegd dat dit Deel 4, zoals trouwens ook de drie vorige delen, binnen handbereik van elke paddestoelenliefhebber moet liggen? Dus aanschaffen! (prijs: 40 EUR)

Deel 4 van Flora Agaricina Neerlandica is beschikbaar in onze bibliotheek.

André de Haan

Champignons in de Jordaan – De paddestoelen van Amsterdam door Rob Chrispijn, e.a.

Uitgeverij Schuyt & Co, Haarlem, ISBN 90 6097 5375 , 261 blz, Vele zwartwit illustraties en kleurenfoto's. Prijs Hfl 39,50

Popularisatie en paddestoelen gingen voor de Nederlandse Mycologische Vereniging lange tijd allerminst samen. Met echte Calvinistische verknierstheid werd alles wat niet echte mycologie, d.w.z. voornamelijk taxonomie was, onherroepelijk verworpen. Wij hebben mycologen gekend die een heel zuinig mondje trokken als je beweerde dat J.P. Thijsse's Paddestoelen, het bekende Verkade-album uit de jaren 1920, toch maar heel veel mensen een zekere liefde voor de zwammenwereld had bijgebracht. Anderen bleken van morele verontwaardiging niet meer uit hun woorden te kunnen komen, wanneer iemand in een

voor *Coolia* bestemd artikel van het eten van wild-groeiende paddestoelen gewaagd had!

De laatste jaren echter beleven we een verandering ten goede. Verdienstelijke leden schrijven in populair-wetenschappelijke tijdschriften, houden lezingen voor natuurverenigingen en schrijven zelfs zeer leesbare boeken. Zo verscheen in 1997 de handzame populaire paddestoelenencyclopedie van de amateurmycoloog Gerrit J. Keizer en nu is er dan het boek van Rob Chrispijn en medewerkers over de zwammenwereld van Groot-Amsterdam.

Het zij vooropgesteld dat het boek een eerste klas wetenschappelijke prestatie is. Het rapporteert op een prettige en ongedwongen manier de resultaten van 5 jaren onderzoek naar de mycoflora van de Nederlandse hoofdstad in ruimste zin. Want niet alleen de paddestoelen van de binnenstad en haar parken komen ter sprake, maar ook die van volkstuinten, begraafplaatsen, heemparken, industrieterreinen, het Westelijk havengebied, de omgeving van Schiphol en zelfs buitengebieden als de Amstelveense poel werden geïnventariseerd. Er werden 1106 soorten gevonden, nl. 694 Plaatjeszwammen, 193 Aphyllophorales, 30 Buikzwammen, 178 Ascomyceten en 11 Slijmzwammen.

Chrispijn en medewerkers vonden niet alleen de paddestoelen, die je in een stedelijke agglomeratie min of meer kunt verwachten, maar ook zeer bijzondere. Niet minder dan 200 soorten bleken op de bekende "Rode lijst" te staan. Er werden zelfs paddestoelen genoteerd, die nooit eerder in Nederland waren gesignaleerd, zoals *Cortinarius lucorum*, groeiende in een populierenberm bij de voetbalvelden van Holysloot. Een uiterst zeldzame Koraalzwam, *Ramariopsis tenuicola* werd in een tuin op de Keizersgracht aangetroffen en een berm bij Schiphol leverde een wereldprimeur op: een nog onbeschreven Breeksteeltje, dat weldra als *Conocybe badipes* de literatuur in zal gaan. Natuurlijk heeft de auteur niet alle 1106 gevonden soorten behandeld, maar over de driehonderd paddestoelen, die in zijn boek een plaatsje kregen, weet hij boeiend te vertellen. Zelfs wat hij over een banale soort als de Helmmycena (*M. galericulata*) te vertellen heeft is lezenswaardig. Dat Chrispijn maar liefst 20 verschillende Champignons in het onderzochte gebied aantrof zal de liefhebbers van het geslacht *Agaricus* stellig jaloers maken, want er zijn zeldzaamheden bij als de Toverchampignon (*A. geesterani*), die in 1973 voor het eerst werd ontdekt in het Amsterdamse bos en die nog altijd een voorkeur heeft voor de hoofdstad. Ook noteerde hij *A. bohusii* (Spoelvoetchampignon), die lange tijd als *Psalliota elvensis* Berk. & Broome door het leven ging en die onlangs massaal optrad in de Elzas en in het Duitse Maagdenburg.

Mycorrhizavormende geslachten als *Collybia*'s,

Gordijn- en Ridderzwammen bleken heel wat minder vertegenwoordigd. Dat de meest voorkomende Ridderzwam, *Tricholoma argyraceum*, bleek te zijn spreekt eigenlijk vanzelf, maar dat de Grijszwam [T. terreum s.s. lato (ook wel T. mycomyces genoemd)], geheel ontbreekt is verrassend. Misschien komt dit omdat er weinig Dennetjes staan in en om Amsterdam. In Zwitserse steden is dit, althans in de late herfst, de algemeenste paddestoel.

De auteur heeft een zwak voor de Voorjaarspronkridder (*Calocybe gambosa*) die hij verzamelt voor de keuken. Hij geeft zelfs een berijmd recept voor een met Pronkridders te bereiden gastronomische schotel. Wij zouden hem willen aanraden om alleen ver van het stadsgewoel te foerageren, want deze zwam neemt allerlei giftige metalen uit de bodem op. Zo bleken in de parken van Lausanne en Genève (heel wat minder vervuilde steden dan Amsterdam) de Pronkridders stijf te staan van kwik, cadmium en lood, een nogal onplezierig drietal!

Behalve een bespreking van de gevonden paddestoelen, geven de auteurs ook een overzicht van de onderzochte gebieden en de daarin aangetroffen soorten. Dat het door het publiek overlopen Vondelpark niet rijk is aan paddestoelen kon ik eind september, begin oktober 1998 zelf constateren. Er stonden toen niet veel meer dan wat Honing- en Glimmerinktzwammen. Chrispijn vermeldt echter het massale optreden van zeldzame Parasolzwammen, zoals de uiterst giftige *Lepiota brunneoincarnata* in sommige parken, waarover men zich alleen maar kan verheugen. Dit geldt ook voor de Moriëljies die de auteur bij honderden vond in het Westelijk Havengebied. Dat deze voorjaarsascomyceet ook bij het Thorbeckeplein werd aangetroffen is nog wel zo opzienbarend!

Zoals reeds gezegd is het boek boeiend en onderhoudend geschreven. Niet alleen komen de paddestoelen en hun biotopen tersprake, maar de auteur vertelt ook van zijn avonturen tijdens de paddestoelenjacht, wat nogal wat "human interest" oplevert, zoals ontmoetingen met Amsterdammers, hun reacties en commentaren. Voorts is het prachtig geïllustreerd: niet alleen is er een goede zwartwit illustratie van elke besproken paddestoel, maar er zijn pagina's met prachtige kleurenfoto's, waarop de hoofdstedelijke locatie duidelijk te herkennen is. Bijzonder mooi zijn de Kale inktzwammen op de Leidsegracht, de Vaalhoeden in het Begijnhof en de Fluweelpootjes op het Jonas Daniel Meyerplein. Het zou te wensen zijn deze en dergelijke foto's uit te geven als een serie prentbriefkaarten. Zowel in binnen- als buitenland zijn kaarten met paddestoelenmotieven een geliefd verzamelobject!

Het boek heeft een paar kleine foutjes. Om maar

eens wat te noemen: de toxinen van de Groene knolamaniet (blz. 27) vernietigen de lever, niet de nieren. Hier is kennelijk verwarring met de dodelijke Gordijnzwammen, waarvan het giftige orellanine de laatstgenoemde organen aantast. Op blz.108 beweert de auteur dat de Krulzoom (*Paxillus involutus*) in Europa nog algemeen als eetbaar wordt beschouwd. Van de lijsten der op de markten toegelaten soorten is hij echter sinds lang afgevoerd en moderne gidsen vermelden hem als (potentieel) dodelijk giftig. Dat deze soort, ook in Amsterdam, een nog veel voorkomende symbiont is langs straten en grachten behoeft geen verbazing. Poolse onderzoeken in extreem vervuilde gebieden hebben uitgewezen dat deze straathond onder de paddestoelen enorm pollutie-tolerant is.

In tegenstelling met wat op blz.117 wordt vermeld is de hoeveelheid psilocybine in *Pluteus salicinus* niet gering, maar wel variabel. Een gemiddeld gehalte van 0,25 % op de droge stof maakt het een hallucinogene paddestoel, die wel degelijk als zodanig (en zonder vergiftigingsverschijnselen) is gebruikt. Psilocybine en verwante stoffen zijn nog in drie andere Hertezwammen aangetroffen, maar die komen waarschijnlijk niet voor in Nederland.

Het boek geeft nog enige originele recepten voor paddestoelengerechten, maar uw recensent, een verzamelaar van myco-poëzie, vindt de versjes die de tekst afwisselen belangrijker. Dat daar een gedichtje bij is over de niet in Amsterdam gevonden Groene glibberzwam is misschien niet functioneel, maar wel leuk. Chrispijn's versjes zijn veelal limericks, een vorm die vanouds voor flauw-leuke, maar vooral voor schuine poëzie werd gebruikt. "Herrijzenis" over de reviscentie van Taailingen (*Marasmius*) is niet alleen humoristisch, maar tegelijk een didactisch juweeltje. Chrispijn doorbreekt echter de mogelijkheden van het genre met een (naar de gedachte) aan de Japanse haiku herinnerende limerick, die ik hier graag in extenso citeer:

*Economisch zijn wij met zijn allen kerngezond.
De Blanke parasolzwam die ik vorig jaar hier vond
Zal zich niet meer ontvouwen
Een stuk of wat kantoorgebouwen
Schieten hier als paddestoelen uit de grond*

Het boek is tegelijk fraai en degelijk uitgevoerd. Van veel paddestoelen is een verspreidingskaartje opgenomen. Ook is er een bodemkaart. Michel Jongeneel en Geert Timmermans zorgden voor een mooie omslag. De prijs van het boek in verhouding met de kwaliteit van het gebodene is laag.

Tjakko Stijve

H. Vermeulen, Schimmels en Slijmzwammen van Vlaanderen

Onder de auspiciën van de natuurvereniging "De Wielewaal" verscheen van de hand van ons lid Hans Vermeulen een lijvig boek over paddestoelen, Schimmels en Slijmzwammen van Vlaanderen, met determinatiesleutels aan de hand van veldkenmerken. Het boek bevat macroscopische gegevens van

± 4000 soorten paddestoelen en kan besteld worden bij onze bibliothecaris.

Proficiat Hans voor deze enorme klus. Hopelijk is het voor vele natuurliefhebbers een aanzet om wat meer inzicht te krijgen in de moeilijke materie van het Fungirijk. Misschien ook de start om verder naar de microscopische bouw te gaan kijken.

Frans Dielen

Nieuwtjes uit de recente tijdschriften

Karel Van de Put

Österreichisches Zeitschrift für Pilzkunde (8) 1999

M. Moser et al. beschrijven 3 vondsten uit Oostenrijk van *Rhizopogon pannosum*, met microtekening, sporescan en kleurenfoto. *Mycena gladiocystis* is een zeldzame op bladeren groeiende soort onder *Quercus ilex* uit de sectie *Fragilipedes* en wordt voorgesteld door G. Moreno en M. Heykoop met micro- en macrofoto en een vergelijkende tabel met *M. cyrnea* en *M. gilvipes*. *Mycena conicoalba* sp. nov. is dan weer een nieuwe corticole soort uit Spanje, beschreven door M. Villareal en F. Esteve Raventos met diagnose, beschrijving en microtekening. Ursula Peintner en E. Horak bespreken arctisch-alpine *Lepiota*'s en *Cystolepiota*'s met een sleutel en met een beschrijving van *L. cristata*, *L. aff. pilodes****, *L. cortinari* var. *dryadicola**, *L. albida*, *L. oreadiformis*, *L. favrei**, *L. clypeolarioides**, *Cystolepiota sistrata** en *C. eriophora* (* = microtekening, ** = kleurenfoto). In zijn 5de bijdrage over de kennis der Bolbitiaceae bespreekt A. Hausknecht de *Conocybe rickeniana* en – *magnicapitata* groep met microtekening van *C. proxima* en *C. ammophila* en een sleutel tot de soorten met grote cystiden. *Hemitrichia pseudoleiocarpa* sp. nov. is een nieuwe soort beschreven door C. Illana et al. met diagnose, beschrijving, sporescan en met de originele diagnose van de er op gelijkende *H. leiocarpa*. H. Baral et al. melden nieuwe vondsten van *Tatraea dumbirensis* (Leotiales) met beschrijving, kleurenfoto en microtekening ook van *T. cfr. macrospora* en een voorlopige sleutel tot de wereldsoorten van *Tatraea*. Verder vinden wij nog een korte beschrijving met microtekening van *Biscognauxia granmoi* door T. Lassoë et al. met vergelijkende tabel met *B. nummularia*; een nieuwe *Entoloma noorde-loosii* sp. nov. uit Oostenrijk beschreven door A. Hausknecht met diagnose, microtekening en kleurenfoto; *Porpoloma juncicola* sp. nov. een nieuwe soort uit Ravenna beschreven door A. Hausknecht en A. Zuccherelli met diagnose, sporentekening en

kleurenfoto. Nieuwe of zeldzame Entolomataceae uit Midden- en Zuideuropa worden nog voorgesteld door A. Hausknecht en M. Noordeloos: *Clitopilus cytidatus*, *C. amarus* (met sleutel tot de soorten rond *C. prunulus*), *Entoloma alnetorum*, *E. callirhodon* sp. nov., *E. kercarpus* sp. nov., *E. pallideradicatum* sp. nov., *E. philocystus* sp. nov., *E. uranochroum* var. nov., *Rhodocybe fuscofarinacea* sp. nov., *R. parilis* var. *wagramensis* var. nov., (met vergelijkende tabel tussen var. *wagramensis* en var. *parilis*).

Coolia 42(1) 1999

Het voorkomen en de verspreiding van de Nederlandse Mosschijfjes (*Lamprospora* en *Octospora*) worden onder de loep genomen door E. Brouwer, met korte bespreking der ecologie, groeiperiode, verspreiding, soortenlijst met de respectievelijke waardmossen en met 34 sporentekeningen. J. Adema bespreekt de paddestoelen in de Leidse binnenstad met een soortenlijst en kleurenfoto van *Agaricus vaporarius*, *Coprinus kimurae*, *Geopora sumneriana*, en *Volvariella bombycina*, terwijl R. Chrispijn de evolutie overschouwt sinds 1958 van de mycoflora van de Amsterdamse grachten. Verder vinden wij nog bijzondere waarnemingen en vondsten van *Ramaria fennica* en *Lycoperdon mammiforme*. *Morchella elata* en *Geopora sumneriana*. *Volvariella bombycina* op een Fijnspar en de Rode kelkzwam.

Coolia 42(2) 1999

Lactarius romagnesii is een nieuwe Melkzwam voor Nederland die wordt voorgesteld door A.F.M. Reyners. A. Termorshuizen en P.J. Keizer schrijven een stukje over het terziele gegane biologische station van Wijster en A. Heller en P.J. Keizer brengen mycologische notities over Borkum en Rottumeroog met vindlijsten en kleurenfoto van *Oxyporus latemarginatus*, *Hebeloma albobrunneum*, *Melanoleuca cinereifolia* en *Cyathus stercoreus*. Een tussentijds verslag van het mycologisch onderzoek in de Weijer (1994-

1998) wordt gebracht door H. Van Hooff et al. met beschrijving van het biotoop (en enkele microtekeningen).

Coolia 42(3) 1999

In deze aflevering vinden wij vooral een stukje van M. Noordeloos met een introductie tot de studie van de Ridderzwammen, de specifieke kenmerken, een sleutel tot de soorten en kleurenfoto van *Tricholoma album*, *T. stiparophyllum*, *T. lascivum*, *T. argyraceum* f. *inocyboides*, *T. sulfurescens*, *T. triste*, *T. equestre* var. *populinum*. Verder bespreken M. Veerkamp en E. Arnolds de soorten die in het meetnet werden opgenomen.

Coolia 42(4) 1999

In dit deeltje vinden wij verschillende stukjes gewijd aan of ter ere van de 100-jarige A.F.M. Reijnders met o.a. een opsomming van al zijn publicaties. *Cortinarius sordescens* is een nieuwe soort voor Nederland, voorgesteld door A.F. Reijnders en J. Wisman met microtekening en vergelijkende tabel van de verschillende interpretaties. Verder vinden wij de verslagen van de excursies en van de binnenlandse werkweek, de bespreking van het genus *Asterostroma* in Nederland door B. de Vries met microtekening van *A. cervicolor* en *A. laxum*, en de voorstelling door P.J. Keizer van *Pezoloma iodocyanescens* die nieuw is voor Nederland (met microtekening).

Der Tintling, 13(1) en 14(2) 1999

In een artikel over mycorrhizavormers vinden wij kleurenfoto's van *Cortinarius saniosus*, *C. calochrous*, *C. olivaceofuscus*, *Inocybe griseolilacina*, *Xerocomus quercinus*, *Phellodon niger* en *Cantharellus amethysteus*. F. Kasperek bespreekt de macroscopische herkenbare *Helvella*'s met kleurenfoto van *H. lacunosa*, *H. corium*, *H. atra*, *H. solita-*

ria, *H. leucomelaena*, *H. ephippium*, *H. macropus*, *H. elastica*, *H. latispora*, *H. acetabulum* en *H. crispa*. In een stukje over de paddestoelen van het 5-Merenland door C. Hahn vinden wij kleurenfoto's van *Boletus pseudoregius*, *B. radicans*, *B. rhodoxanthus*, *B. satanas*, *Hydnellum geogenum*, *Lyophyllum favrei*, *Panaeolus reticulatus*, *Calocybe carnea* en *Ramaria flavosalmonicolor*. Verder verspreid vinden wij ook nog kleurenfoto's van *Chalciporus amarellus*, *Mutinus ravenelli*, *Calicina conorum*, *Lanzia echinophila*, *L. luteovirens*, *Leucoscypha leucotricha*, *Ascobolus denudatus*, *Melastiza chateri*, *Colpoma quercina*, *Desmazierella acicola* en *Monilinia johnsonii*.

Der Tintling 15(3) en 16(4) 1999

Th. Bruckner geeft een sleutel tot een twintigtal soorten uit het *Russula xerampelina* complex met aquarellen en verscheidene sp. nov. ad interim. Verschillende *Omphalina*-soorten worden voorgesteld door F. Kasperek met kleurenfoto van *O. rustica*, *O. hepatica*, *O. pyxidata*, *O. epichrysum*, *O. rickenii*, *O. griseopallida*, *Phytoconis ericetorum*, *P. velutina*, *Myxomphalia maura*, *Pseudoomphalia compressipes*, *Rickenella fibula*, *R. setipes* en *Xeromphalina campanella*. J. Haedeke vond *Laeticorticium* in Saarland met kleurenfoto van *Neodasyscypha cerina*, *Exidia recisa*, *Laeticorticium quercinum* en *Bisporella subpallida*. In een artikel over paddestoelenvergiftigen en andere zwammen vinden wij kleurenfoto's van *Leucoagaricus bresadolae*, *Boletus luridus*, *Amanita gemmata*, *Entoloma lividoalbum*, *Amanita strobiliformis*, *Russula olivacea*, *Hygrocybe laeta*, *H. chlorophaea* en *Aleuria aurantia*. Een interessant artikel van J. Fahrin gaat over het voorkomen van *Hebeloma radicosum* thv de mesthoopgangen van muizennesten. Verder verspreid nog kleurenfoto's van *Hapalopilus croceus*, *Ptychoverpa bohémica*, *Cyromitra gigas* en *Verpa conica*.

Educatieve avonden

De bijeenkomsten gaan door in het verenigingslokaal, de Bioruimte van het RUCA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen, aanvang telkens om 20 uur, tenzij anders vermeld. Vóór iedere vergadering is er vanaf 19.30 uur gelegenheid om boeken uit de bibliotheek te ontlennen.

dinsdag 4 april
dinsdag 11 april
dinsdag 18 april
dinsdag 25 april
dinsdag 2 mei
dinsdag 9 mei

Determinatieavond **19.30 u**

De Wasplaten van Limburg

Practicum-avond **19.30 u**

Adviesraad

Determinatieavond **19.30 u**

Determinatie van uw aangebrachte voorjaarspaddestoelen en Jacques Van de Meersche zal er dia's van tonen

Luc Lenaerts

dinsdag 16 mei	Practicum-avond 19.30 u	
dinsdag 23 mei	Raad van bestuur	
dinsdag 30 mei	Toelichting bij de rode lijst van paddestoelen	Ruben Walleyen
dinsdag 6 juni	Determinatieavond 19.30 u	
dinsdag 13 juni	Wat zijn Boleten?	André de Haan
dinsdag 20 juni	Practicum-avond 19.30 u	
dinsdag 27 juni	Adviesraad	

Voorjaarsexcursies 2000

Bijeenkomst voor de excursies telkens om **9.45 uur** tenzij het anders is vermeld. Enkel deelnemen aan de namiddagexcursie is mogelijk na afspraak met de contactpersoon. Deelname aan een activiteit geschiedt op eigen verantwoordelijkheid. De aangeduide reisweg geldt bij vertrek vanuit Antwerpen.

Zondag 16 april **Bosaanplantingen Antwerpen Linkeroever.** Bijeenkomst aan de terminus van trams 2 en 15 (deze trams komen langs het station Antwerpen-Centraal). Van op de ring rond Antwerpen richting Gent (E17) rijden. Na de Kennedytunnel de eerste uitrit (nr. 6) nemen. Bijeenkomst op de parking tegenover de verkeerslichten aan het einde van de afrit.
Contactpersoon: A. de Haan 03/666.91.34

Weekend 29-30 april **Voorjaarstentoonstelling** in het RUCA. Meer informatie zie bladzijde 10.
Contactpersoon: F. Dielen 03/353.16.21

Zondag 14 mei **"De Langdonken" te Herselt.** Bijeenkomst aan de kerk van Herselt. Bereikbaar via E313 tot uitrit 22 dan N152 via Olen en Zoerle Parwijs
Contactpersoon: J. Volders 014/54.91.44

Zaterdag 27 mei **"Kleiputten" te Niel.** Samenkomst om **9.30 uur** op de weg (Ridder Berthoutlaan) iets voor de kerk van Niel. Bereikbaar via de A12. Eten meebrengen, drank is verkrijgbaar. Dit is een VMV excursie, waarop alle mycologen uitgenodigd worden.
Contactpersoon: J. De Keyser 03/844.67.27

Zondag 11 juni **Hollands diep.** Bijeenkomst aan de kerk van Moerdijk. Bereikbaar via de A16 richting Nederland, afrit 19. **Belangrijk:** Picknick + drinken meebrengen. Deze excursie verloopt in samenwerking met de Nederlandse Mycologische Vereniging.
Contactpersoon: H. Hendrickx 03/315.87.69

Zaterdag 17 juni **"Het Leen" te Eeklo.** Samenkomst om **9.30** uur op de parking van het Provinciaal domein. Bereikbaar via (N9) de weg Gent-Eeklo. Even vóór Eeklo ligt links "Het Leen". Volg de bewegwijzering. Dit is een VMV excursie, waarop alle mycologen uitgenodigd worden.
Contactpersoon: G. Van Bastelaere 09/377.67.31

Zondag 25 juni **"Bellevuedreef" en "Schildehof" te Schilde,** bijeenkomst vooraan in de Bellevuedreef (nabij de herberg "De Loteling") op de weg N12 Antwerpen-Turnhout of bus 41.
Contactpersoon: A. de Haan 03/666.91.34

Zondag 9 juli **"Het Goor" te Westmeerbeek en "De Goren" te Heist-op-den-Berg.** Bijeenkomst aan de kerk te Westmeerbeek. Bereikbaar via E313, uitrit 22. Dan de N152 richting Zoerle-Parwijs, verder richting Herselt tot de N15 richting Westmeerbeek. **Opgelet!** Dit is een moeilijk begaanbaar terrein.
Contactpersoon: O. Heylen 015/22.61.81

Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring

De Antwerpse Mycologische Kring werd opgericht in 1946. In 1963 werd het een vereniging zonder winstgevend doel. Zij heeft als doel de mycologie te bevorderen. De Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring organiseert hiertoe excursies, vergaderingen, voordrachten, determinatieavonden, werkweken, demonstratiedagen, tentoonstellingen. Er wordt driemaandelijks een tijdschrift uitgegeven, AMK Mededelingen. Op onregelmatige tijdstippen verschijnt Sterbeekia, een publicatie genoemd naar de Antwerpse priester, mycoloog, kruidkundige en architect, Franciscus Van Sterbeek (1630-1693).

In 1991 werden AMK Mededelingen en Sterbeekia bekroond met de Emiel Van Rompaeyprijs voor floristiek. Er wordt systematisch een gegevensbestand bijgehouden over de verspreiding van paddestoelen in ons land.

De Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring onderhoudt ook contacten met andere mycologische verenigingen in binnen- en buitenland. De K.A.M.K. is erkend door de Vlaamse Mycologen Vereniging.

De K.A.M.K. bezit een bibliotheek, die ondergebracht is in het verenigingslokaal, de Bioruimte van het RUCA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen. Alle leden kunnen hieruit boeken ontlenuen.

Het lidgeld bedraagt 500 BEF per jaar. Betaling kan geschieden door overschrijving op bankrekening nr. 320-4183209-57 van de Antwerpse Mycologische Kring v.z.w., te Antwerpen. Buitenlandse leden betalen 550 BEF indien een eurocheque ten voordele van de Antwerpse Mycologische Kring naar André Jacobs, Lode Zielenslaan 35 bus 7 te B-2050 Antwerpen, gestuurd wordt. Bij overschrijving vanuit het buitenland van het lidgeld op postrekening nr. 000-1415744-29 van de Antwerpse Mycologische Kring v.z.w., te Antwerpen moet 610 BEF betaald worden.

KAMK- website:

www.expertm.com/kamk

KAMK publicaties

Bij Emile Vandeven kunnen oude nummers van AMK Mededelingen verkregen worden.

Raad van bestuur van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring v.z.w.

voorzitter: Dielen Frans, Schawijkstraat 29, 2520 Ranst, tel.: 03/353.16.21

ondervoorzitter: de Haan André, Bezemheidelaan 6, 2920 Kalmthout, tel.: 03/666.91.34

secretaris: Van de Put Karel, Herentalsebaan 149, 2100 Deurne, tel.: 03/366.37.26

schatbewaarder: Jacobs André, Lode Zielenslaan 35 bus 7, 2050 Antwerpen, tel.: 03/219.02.78

bibliothecaris: Holemans Pascale, Arthur Matthyslaan, 2140 Borgerhout, tel.: 03/322.40.05

andere bestuurders:

Le Jeune Guy, Beemdenlaan 67, 2900 Schoten, tel.: 03/658.54.31

Noten Leo, Oude Watertorenstraat 17, 3930 Hamont, tel.: 011/44.57.46 of 011/61.12.62

Schavey Jean, Basseliersstraat 54, 2100 Deurne, tel.: 03/322.54.52

Vandeven Emile (ledenadministratie, secretariaat paddestoelenkartering), Opperveldlaan 14, 1800 Vilvoorde, tel.: 02/267.74.18

Volders Jos (samenstellen excursieprogramma), Weverstraat 9, 2440 Geel, tel.: 014/54.91.44

Walleyrn Ruben (redactie Sterbeekia), Predikherenstraat 37, 8750 Wingene, tel.: 051/65.89.80